VINKO KRALJEVIĆ

OSPORAVANI ČOVJEK

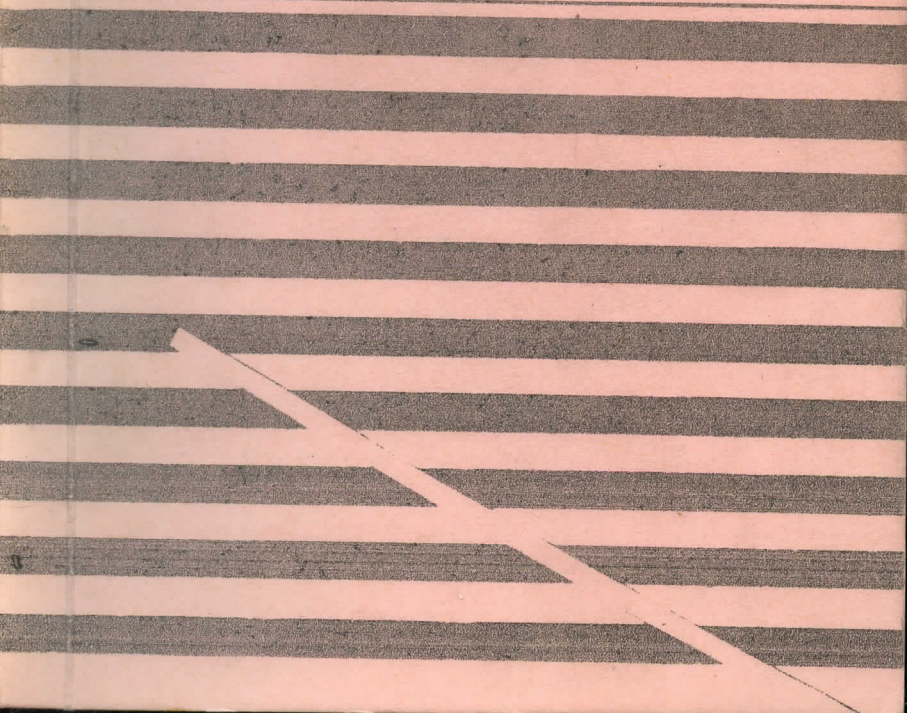

1853

VINKO KRALJEVIĆ

OSPORAVANI ČOVJEK

ZAGREB 1981.

Uvodna riječ

Nisam namjeravao pisati ovu knjižicu. Nju je izazvao uvod vjere u život studenata u Zagrebu. Njihov uporni poticaj da odgovorim na neka veoma živa pitanja koja su se neočekivano pojavila uz taj rad obvezuje me da pišem. Zato se veoma zahvaljujem mladima na njihovoj neslomljivoj upornosti i iščekivanju!

Njen sastav je trodjelan.

Pobuda uz početak nove školske godine. I tom prigodom pokušaj otvaranja nekih novih mogućih obzorja mladima za njihov život. Jer su oni sada u odlučnom razdoblju svoga obrazovnog i duhovnog oblikovanja u usponu prema novome čovjeku.

Ovi koraci su naišli na osporavanja i protivljenja u nekim krugovima službenih društvenih struktura. Ona se pokazuju kao presijecanje slobodnog izbora staza u život. To duboko dodiruje dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, prava i sloboda čovjeka.

Ovakve se pokušaje osporavanja nastojalo uočiti, pokazati i obrazložiti kao veoma opasne čine protiv čovjeka i društva.

U Zagrebu, 19. travnja 1981.

Na dan Gospodinovog Uskrsnuća -
na dan pobjede života nad smrti,
dobra nad zlom,
na rođendan čovjekove nade u vječno
oslobođenje čitavoga sebe
i svega stvorenja.

V.K.

PREMA NOVOME ČOVJEKU(1)

Meni i Tebi dragi mladi prijatelju i prijateljice, koji tražimo: svjetlo, put, istinu i život. Početak nove školske godine doveo nas je u Zagreb. Mnoge od nas po prvi puta. U praznicima su ojačale naše snage. Prepoznali smo svoje dobre sposobnosti i sklonosti. Odlučili smo se opet da ih slijedimo i razvijamo. Izabrali smo predmete svoga studija. Ili nakon završene struke ulazimo u praktični posao. Upisali smo se u škole, fakultete. Ulazimo u posao. Uz brojne teškoće i napore koje prate naše korake ipak se mnogima ostvaruju snovi i želje: živjeti, studirati i raditi u Zagrebu. U toj preko tri stoljeća drevnoj i znamenitoj hrvatskoj sveučilišnoj metropoli. To je ponos, odlučnost i odgovornost. Ulazimo u dvorane s puno raspoloženja, dobre volje i nade. Spremni smo primiti nova znanja i prihvatiti praktičan rad. Koraci su naši pripravni i na trnoviti put. Krila našeg mladenačkog duha su pokretna i gipka. Ona će nas prenositi preko prepreka. Da ne posrnemo i ne padnemo. Pred našim očima ima jedno svjetlo. Ono usmjeruje naš pogled. Bodri nas i vodi k onome što se zove naš životni ideal. K njemu je usmjeren cvaj naš napor. U njemu mi gledamo budućeg sebe. To smo mi koji još to ni-

smo. A želimo to biti. U mojoj zamisli stojim ja budući ideal čovjek: ja što ostvareniji čovjek, ja što veći čovjek. To je sve preda mnom. To sam ja u nacrtu. To sam ja u nadi. Uprežem svu svoju domišljatost, sposobnost i sklonost da ga što prije i što lakše dostignem. On svijetli preda mnom. Ja sam se već uputio k njemu. Moji koraci žure. Postajem sve nestrpljiviji u hodu k njemu. Prikupljam znanje. Usvajam vještinu svoje struke. Praktično radim. Naprežem se. Želim uspjeti. To me stoji prijegora i muke: trebam raditi, učiti, brinuti se za svoje uzdržavanje, živjeti skromno, u oskudici, pošteno. Tako ja već sada imam iskustvo jednoga stila života. Ja već sada živim. Ja sam već sad čovjek. Ali su moji napori usmjereni prema budućnosti. Moj je sadašnji život naglašeno obilježen učenjem i stjecanjem vještina koje ću u budućnosti primjenjivati. Učeći i radeći ustrajno skoro i neprimjetno polako prepoznajemo zakone stvari svojih struka. Tražimo njihovu istinu i produbljujemo je. Sve se to tako dogadja u meni da ja već znam sada da imam jedan svoj put; da ja već sada nešto naslućujem o nekoj istini; da ja znam da već sada živim jedan život. Sa svim ovim sadašnjim nisam sasvim zadovoljan. Jer me privlači jedno svjetlo. Ono ohrabruje moju nadu: moja istina neće biti ova istina, moj život neće biti ovaj život. Bit će sve drukčije: bolje, idealno i trajno. Ali ono prošlo i sadašnje ima neku vezu s budućim .(2)

Ima više puteva. Ima više istina. Ima više života. Ima više životnih ideala. Zato je moguće birati izmedju njih. Moguće je da svatko ne izabere isto. Pri ovome je teško znati što je tko imao pred sobom birati. Uz ovo bi se moglo pitati: jesam li imao povoljne okolnosti da upoznam što cjelovitiji broj stvari? Jesam li ih dovodio u medjusobni odnos da ih usporedjujem? Jesam li prepoznao njihove razlike, prednosti i vrijednosti? Ulaskom u život proširuju se moja obzorja uvjerenja i spoznaje. Ono što sam nekada izabrao prošlost je. Preda mnom još uvijek postoje široke mogućnosti spoznaje novih vrednota i mogućnosti da se odlučimo za njih. Za to postoji vremenska mogućnost: od ovog trenutka pa unaprijed, da upoznam još koji put, još koju istinu, još koji život, još koji ideal. Ako to već do sada nije onda medju njima: ima jedan sasvim osebujana istina; ima jedan sasvim osebujni život; ima jedna sasvim osebujna sadašnjost; ima jedna sasvim osebujna budućnost; ima jedan sasvim osebujni uzor čovjek. Ima jedan sasvim novi čovjek. Sve ove spomenute osebujnosti se odnose na njega. Njegovom snagom različiti naši putevi, istine, životi i uzori mogu se pravilno usmjeriti. Po njemu oni dobivaju svoju pravu vrijednost i potpuni smisao. On se ljudima predstavlja da je on: Put, Istina i Život.(3) To je Isus iz Nazareta.

Veoma skromno i ukratko predstav-

ljamo samo neke pojedinosti iz kojih se može vidjeti da je Isus sasvim novi čovjek.

Isus dolazi na zemlju da izvrši plan spasenja svoga Oca. Njegovo prvo poslanje je da proglasi ovaj plan i da navijesti dolazak kraljevstva Božjega. S njime je ono već prisutno.(4)U ovom spasenjskom zahvatu u čitavoj širini svoga života i djelovanja u Isusu se prema njegovom životu i nauku otkriva sasvim novi čovjek. On je nosilac riječi Božje. On je naviješta ljudima u Božje ime. Ona im je potrebna za spas života. Zato se on zauzima s tolikim žarom ljubavi da sva punina, snaga objavljene riječi Božje dopre do ljudi. Da se ona nastani u njima. Da oni koji je prihvate imaju po njoj život. Taj život smrt ne može nikada ubiti.(5) Takav život čovjek želi i očekuje. I ne toliko zbog toga nego što on može i hoće dati takav život. K tome smjeraju riječi njegovog nauka. To je novi nauk koji on predaje. U tome se iskazuje da je on nenadmašivi učitelj. Ljudi ga u općenju s njim i zovu tako: Učitelju.(6) I sami ga učitelji nazivaju Učiteljem.(7) On je novi učitelj koji predaje novi nauk. Ovo slijedi odatle jer je on novi čovjek. Njegova objava sebe novoga čovjeka i Onoga koji ga šalje je nova objava. Ona je objava čovjeku. Ona zadivljuje.(8) Da čovjek po njoj postane nov.

Zato mnoštvo svijeta hrli k njemu da ga čuje.(9) Pomnoga sluša. Odobrava mu. Divi mu se. Ne nalaze mu premca u

tome. Mnogima između njih silazi njegov novi nauk u srce. I oni ga prihvaćaju životom. Jer prepoznaju da je to radosna poruka njima. Koju ako vrše imaju vječni život.(1o) Ona preporadja njihovo mišljenje i srce. Tako postaju novi ljudi. I ne samo nutrinu. On voli i ljudsko tijelo. Vraća mu zdravlje. Čisti ga od gube.(11) Daje vid slijepima. Nijemima govor. Hromima hod. Vraća ga u život s ruba razorenja i smrti.(12) Osposobljuje čovjeka da kreće u budućnost. Mrtve doziva u život. Uskrisava ih.(13) Čini mnoge čudesne znakove za dobro ljudi.(14)On neobično voli život čovjeka. On voli čitavog čovjeka. Vecma cijeni sve njegove sposobnosti i mogućnosti rasta prema boljemu.(15) Upravo zato on daje čovjeku ono što mu fali. Daje mu ono po čemu će biti cjelovitiji čovjek. Tako on obnavlja čitavog čovjeka. Vidljivim znakovima svega dobročinstva i samilosti prema čovjeku on budi u ljudima vjeru.(16) I radja u njima želju da im dade još više vjere.(17) Tako da počinju govoriti da je medju njima očekivani prorok svijeta.(18) To jest novi čovjek koji je napokon dočekan. U nekima medju njima izrasta tolika vjera tako da su bili potaknuti ispovjediti svoje uvjerenje i reći da je ovaj novi čovjek Mesija, Sin Bošji.(2o) Novost čovjeka Isusa i novost u koju on želi zaodjenuti svakoga čovjeka dolazi upravo s Božje strane. On je utjelovljena Riječ Božja. Božjom dobrotom i snagom.(21) Isus je novi čovjek. Zato jer se u njemu potpuno ispunio čovjek, budu-

ći da se ostvarilo u njemu otajstvo spasenja. To se dogodilo s njime radi nas ljudi da bi se po njemu u nama dogodio novi čovjek. Koji imadoseći puninu njegovog ljudskog rasta.

Radi se o meni čovjeku čiji život titra i iskušava se u razmaku izmedju svog početka i svršetka, izmedju smisla i besmisla, izmedju dobra i zla izmedju obnavljanja i stareži, izmedju smrti i mene budućega novoga, proslavljenoga čovjeka.

Sučeljujemo veoma ukratko novoga čovjeka Isusa s ovim dvjema zadnjim parovima vrednota. Pa da vidimo kako se on odnosi prema njima, kamo ga to vodi i kako završava. I to tako da sve ono što se u ovome događja s novim čovjekom Isusom stavljam u odnosu i u veze ja osobno sa samim sobom. Isus ide svijetom čineći dobro. I to što čini sve je novo. Od mnogo toga koje ima spomenuli smo tek nešto malo. Dobro koje Isus čini popraćeno je veoma naglašeno suprotstavljanjima i izazovima. To dolazi sa strane ljudi i sa strane zloga. Zlo posjećuje Isusa na njegovom životnom putu na različite načine. Iskušava ga veoma zamamno, iscrpno i snažno.(22) Zlo skriveno u kušnjama ga je zvalo. On ga je čuo i prepoznao. Nije mu se odazvao nikada ni opredjeljenjem, odlukom ni pristankom života. Bio je u tome besprijekoran.(23)

Upravo ova novost čovjeka Isusa može nas zbuniti i zaustaviti: On je novi čovjek pravedan i bez grijeha.(24), a ja, čovjek sam grešnik. Zbog toga bi

nam se on mogao pričiniti kao previsoka zvijezda koja sjaji našim očima. Istina, koja je veoma zamamna i korisna. Ali previsoka, jer nam nema puta do nje. I završavamo s udivljenjem. Tako da zaboravimo i na njenu korist i ljepotu baš zato što je previsoko. Ili nam se može činiti kao previsoki zid i preširoka provalija koje je preteško nadići. I tako se približiti novome čovjeku. Jer je njegov odnos prema dobru i zlu često puta sasvim različit od našega. U tome smo mi nedorasli njemu. U pravednosti i činjenju dobra mi nismo po njegovoj mjeri. U grešnosti on nije po našoj ljudskoj mjeri. Isus novi čovjek nam je ipak tako blizak po tome jer je pravi čovjek. A različit je u onome u čemu čovjek promašuje pravoga čovjeka. Zato se i kaže da je Isus čovjek nama ljudima "u svemu jednak osim u grijehu".(25) Ovo "osim" u grijehu" /=zlu/ je upravo ono što je sasvim novo u čovjeku Isusu. A po prisutnosti zla u nama prisutna je u nama starež. U tome on prorasta i srši iznad ljudi. To novo, osebujno u njemu nije na poniženje, umanjenje i štetu čovjekovu. Nije to na konkurenciju čovjeku grešniku. Već naprotiv! To je izazov čovjekovom dobru da ono u njemu raste. I rastući da prevladava zlo. Tako ovo osebujno novo u Isusu pravedniku je poziv, perspektiva i mjera rasta meni čovjeku grešniku.

On znade da zlo ponizuje, umanjuje i ubija čovjeka. Zarobljuje ga.(26) Sputava mu korake u hodu prema novome. Drži ga zbunjenog u tami, jer ne vidi pu-

ta. Jer mu onemogućuje pristup svjetlosti,(27) koja vodi u život.(28) slobode. Zato novi čovjek Isus snagom Božjom(29) se spušta čovjeku, prilazi mu, pruža mu ruku, podiže ga, liječi i iskupljuje. Oslobadja ga od zla: "Oprošteni su ti grijesi /.../ neka znate da Sin Čovječji ima vlast na zemlji opraštati grijehe."(3c Da tako čovjek bude slobodni sin Božji. Obnovljeni čovjek. Sličan svome bratu Isusu. I stavlja mu pred oči za živi uzor sebe. Tako mu otvara sve mogućnosti da prepozna u njemu novoga čovjeka koji je i koji kaže za se ono što jest: Svjetlo svijeta, Put, Istina i Život.

To je prvi veliki Isusov osloboditeljsko-spasenjski zahvat u čovjeka radi čovjeka. Po tome u čovjeku odumire nešto što smeta živjeti novim životom sinova Božjih. Tako Isus novi čovjek snagom Božjom otvara iznutra čovjeka. I omogućuje mu da u nj udje Božja snaga. Da se po njoj u čovjeku ukorijeni novo sjeme čovjeka. I da čovjek tako bude preporodjen u duhu.

Oslobodilačko-spasenjski Isusov zahvat u čovjeku ne suzuje se samo na duhovni čovjekov preporod. On ima u planu zahvatiti čitavog čovjeka. Pa tako i njegovu tjelesnost. Da ga proslavi. Na ovo nas upućuje njegova gorljiva zauzetost u mnogobrojnim čudesnim ozdravljenjima bolesnika od raznovrsnih bolesti. On, koji je ozdravljao druge i sam je bio izložen veoma teškim patnjama. One su veoma grubo dodirivale njegovo tijelo. Od njihovog je nasilja i umro. I to obješen o križu. Tako je iskusio umiranje u patnji.(31)

Ona se izražavala na njemu. U njenom trajanju se držao skromno i strpljivo. Ali dostojanstveno. Tako da nije mrzio i prezirao svoje mučitelje. Nije im smišljao osvetu. Već ih je volio. Opraštao im je. Moli se za njih svome Ocu. Da im on oprosti zlo koje oni čine nad njim. Jer je on upravo došao za to da prašta grešnicima njihovo zlo. On to osobno potvrdjuje prema drugima u najvećem grču životne boli. Tako se Isus i ovdje iskazuje čovjeku da je on novi čovjek. Za kojim valja ići naprijed i u patnji i u stradanju života. Ovo je jedna od dionica trnovitoga puta Isusovih sljedbenika. Da pregorim sebe. Da umrem. Pa da me nakon toga snaga Božja rodi na novi život.(32). A to znači da put vodi još dalje. On traje. Isus nam ga pokazuje. On je umro u trpljenju od nasilja. Položen je u grobnicu. Pokopan je. Tako je čovjek Isus iskusio boravak u grobu.(33) Isus je prorekao i svoje trpljenje, i svoju smrt. Prorekao je da će i uskrsnuti treći dan.(34) I to se sve ispunjava. Bog se veoma jasno iskazuje da je on Bog živih. On svojom svemoćnom snagom doziva čovjeka Isusa u novi život. Uskrisio ga je iz groba.(35) I živi uskrisli Isus ide k ljudima i pokazuje im se. Biva i druguje s njima. Oni ga prepoznaju.(36) Opet im predkazuje svoj daljnji put. Da ga mogu pratiti. Najavljuje im svoje uzilaženje k svome Bogu i svome Ocu koji ga je uskrisio. On nas poučava da je on i naš Bog i naš Otac.(37) A to nas u-

pućuje da prepoznamo da nam je Isus brat. Tako naš brat Isus ide k našemu zajedničkome Bogu i zajedničkome Ocu da nam pripravi mjesto tamo kamo on ide.(38).

Bog je čovjeka Isusa pozvao k sebi. Uzvisio ga je u nebo. On je ušao u Božje prebivalište zauvijek. Proslavljen je(39) Tako je u Isusu cjelovito i savršeno ostvaren novi čovjek. Tamo smjera onaj put za koji Isus kaže ljudima: Ja sam Put. Tamo se nalazi ona istina za koju on kaže ljudima: Ja sam Istina. Onamo se živi trajno onaj novi život za koji on kaže ljudima: Ja sam Život.

Nakon svog odlaska k Ocu Isus nije ostavio ljude same na putovanju za njim. Zato jer ih on voli. Zato jer bi se oni teško snalazili u svome hodu. On je na otajstven način ostao medju njima prisutan. Prisutan im je u sakramentima, koji su znakovi susreta s njima.

Oni se predaju i žive u Crkvi, u zajednici onih kojima je dano da vjeruju u nj. Da ga ljudi u njima prepoznaju i vjerom vide. Da se njima izdašno duhovno hrane. Da ne malaksu od gladi i žedji u hodu za njim. Po tome put za njim postaje moguć. A njegovo breme i jaram sladak. Tako je zajamčio ljudima svoju trajnu otajstvenu prisutnost medju njima. Za pomoć je još obećao da će on moliti zajedničkoga Oca da im on pošalje svoga Svetoga Duha. Da ih on poučava, uvodi u svu istinu, tješi i brani.(4o) Sve dotle dok se on ne pojavi, (41) u svojoj slavi. Da im on bude živa voda(42) na proputovanju kroz prostor i vrijeme k njemu.

Tako se novi čovjek Isus svojski

žrtvovao i zauzeo za svoju braću ljude. Uredio je sve tako da oni mogu čuti za nj, upoznati ga i slijediti. On se daje upoznati da je on novi, objavljeni čovjek s neba.(43) U njemu se objavljuje ljudima uzor novoga čovjeka. On objavljuje ljudima Božje(44) očinstvo. Ono je utisnuto, utjelovljeno i čitljivo upravo u liku novoga čovjeka Isusa. Tako Bog u čovjeku Isusu čini novoga čovjeka. Jer Bog je uvijek nov i čini uvijek sve novo. On raspoložuje ljude. Otvara u njima mogućnosti. Da ga oni slobodno prime. Ako ga oni prime i dopuste da on djeluje u njima onda on u njima nešto čini. To nešto što on čini je nešto novo. A vodi k tome da u čovjeku raste novi čovjek po uzoru novoga čovjeka Isusa. Isus novi čovjek je upravo po tome novi čovjek što je u njemu prisutan Bog. Ali tako da je u njemu utjelovljen Bog. A u nama ljudima biva Bog prisutan i mi u Bogu tako što prepoznajemo da je novi čovjek Isus, Sin Božji.(45).

Pri svemu ovome može se dogoditi da čovjeka obuzme neka neugodnost, sumnja i nepovjerenje. Jer se može misliti da je otvaranje svoga stana jednom takvom novom gostu ujedno opsada njegovog stana. Da je pružanje naših ruku njemu lanac našim rukama. I da je njegovo raspoloženje za nj dokrajčenje naše slobode. Naprotiv! Dogadja se obratno.

Onaj prvi glas Božji koji se približuje čovjeku i zove ga je njegova Riječ. Dopustiti da ona udje u me i da me pouči o smislu čitavoga mene i moga dje-

lovanja ovdje u svijetu. Riječ Božja promiče čovjeka. Dalekosežna je. Po njoj čitav čovjek biva prisutan sebi i smisaon. Ona ga poučava odakle je čovjek, što će ovdje u svijetu i kamo ide. Isus novi čovjek, utjelovljena Riječ Božja svijetli svijetu. On sam je to svjetlo svijeta.(46) On svijetli svijetu. Zato da svijet vidi ići pravim putem - za njim. Da tako prepozna što mu je raditi. To pretpostavlja da svijet nije pregledan. Da ima u njemu zastora svjetlu: tame, mraka, noći. To dovodi do zastranjenja, posrtanja, pada, iščašenja, loma, ranjavanja, smrti. Jer nema svjetla koje obasjava put istine prema životu. Tako zastori svjetlu u svijetu mogu smetati čovjeku u hodu kroz život da se ne susretne s novim čovjekom Isusom: "Svjetlo istinito, koje rasvjetljuje svakoga čovjeka, dodje na ovaj svijet. Bijaše na svijetu, i svijet postade po njemu, a svijet ga ne upozna. K svojima dodje, ali ga njegovi ne primiše!(47) Isus dolazi i objavljuje se ljudima. Svijetli im u tami. I njega tama ne obuzima.(48) Tako je on trajno prisutan ljudima. Oni ga mogu prepoznati. Jer im se on daje prepoznati. Ali tako da on potiče čovjeka da čovjek hoće s njime ono što on hoće s čovjekom radi čovjeka. On je put koji vodi k nama pa da se onda mi uputimo za njim. On silazi k nama na zemlju da se mi s njime popnemo na nebo. Pa da budemo tamo gdje je on.(49) I da imamo ono što ima i on: vječni život. Isusovo se cjelovito proslavljenje ostvarilo snagom Božjom. I on se moli vruće svome Ocu i našemu Ocu da i mi budemo učesnici njegove slave.(5o)

Tako novi potpuno ostvareni i proslavljeni čovjek Isus postaje ljudima **uzor.** On ih potiče i zove da se i u njima dogodi novi: potpuno ostvareni i proslavljeni čovjek. Ovo je naša mogućnost. Jer je sve podešeno prema nama i radi nas. Treba samo malo odvažnosti s naše strane: uzvratiti Isusu na pruženoj ruci prema nama, pružiti mu svoju ruku i poći za njim. I tada ću već kušati kakvo je to Isus: Svjetlo, Put, Istina i Život.

Polazimo od uvjerenja da je Riječ Božja izvorna riječ. Ona je Riječ čovjeka. Upućena je meni. Mene traži. Da se nastani u meni. Pa da mi bude: put, istina i život. Može se dogoditi da mnogi od nas ne znaju za nju. Ili slabo znaju. A potrebna je svima nama: i onima koji znaju za nju, i onima koji slabo znaju za nju, i onima koji ne znaju za nju. Da ona bude svima Radosna vijest. Da bude u meni djelotvorna Riječ. Da u meni ostvaruje učinak spasenja. Stoga mladima u traženju istine kroz njihovo učenje, rad, samoprijegor i muku, igru, zabavu i odmor na napornom putu penjanja prema vrhuncu novoga uzor-čovjeka Isusa šaljemo upravo ovo: "Riječ Božja mene traži. Da udje pod krov moj." Da ona bude meni put, meni istina, meni život, meni svjetlost.

Nadamo se da je nećete prezreti i potjerati od sebe. Jer je to dobronamjerna Riječ.

EMISARENJE "ŠTITONOŠA BOŽJE RIJEČI" PO STUDENTSKOM DOMU (51)

Još jedan gest u nizu pokušaja širenja teološke ideologije i propagande, mimo crkvene institucije i njihovih društveno verificiranih glasila.

Ovaj put: brošura "Riječ Božja mene traži da udje pod krov moj", Vinka Kraljevića - umnoženo ciklostilom salezijanskih bogoslova, Omiška lo, Zagreb, 198o.

Stanari studentskih domova: mnoštvo mladih ljudi iz unutrašnjosti skoncentriranih na veoma malom prostoru; vrlo heterogena struktura što se tiče socijalnog porijekla, etničkih, nacionalnih i kulturnih obilježja pojedinaca koji se nalaze zajedno u istim ili sličnim uvjetima - u ritmu svakodnevnice studentskog življenja, sve do časa promocije!

Medjutim, ritam studentskog življenja bitno je ubrzan na početku školske godine: imperativ rada poslije ferija, jesenji ispitni rokovi, predavanja, uvjeti..., uz to; tu su i brucoši. Uz sve ove primarne uvjete življenja u domu na početku školske godine, društveno-političke organizacije, aktivi SSQ i SK i samoupravna tijela doma, reaktiviraju svoj prošlogodišnji rad.

od vrata
Uglavnom, u takvim uvjetima u domu, odo vrata kuca srednjovječan čovjek i nudi "svoju robu" - besplatno! Riječ je o dru-

gu (pardon: gospodinu ili "ocu"), mr(?) Vinku Kraljeviću (tako se bar predstavlja) i jednom teološkom materijalu, brošuri salezijanskih bogoslova iz Omiške lo, u Zagrebu, kojoj je mr Kraljević glavni i odgovorni urednik i njen distributer po studentskom domu na Savi.

"Riječ Božja mene traži da udje pod krov moj", naslov je brošure, a mr Kraljević traži da udje pod krov Naselja studoma.

Radi se o materijalu (šapirografiranom na ciklostilu formata A5 na 34 str.) koji u funkciji propagande teološke ideologije u sfere domskog življenja na početku školske godine, (imajući u vidu sve preduvjete stanja u domu), kao takav i način na koji se on distribuira - bitno skreće pozornost na sebe. Proizlazi, da se ne radi nipošto o slučajnoj, nego o dobro isplaniranoj namjeri crkve, da kroz gest mr Kraljevića, (po njihovom mišljenju na "adekvatnom" mjestu, među stanarima studentskog doma, podijeli ovu brošuru, prvenstveno polažući nadu u odziv brucoša.

Ta njegova namjera lako je prepoznatljiva i evidentirana na samom početku njegova izlaganja. ("Početak nove školske godine doveo nas je u Zagreb. Mnoge od nas po prvi puta... Upisali smo se u škole, fakultete.") Interesantno je spomenuti i to, da se mr Kraljević, istodobno obraća "dragim prijateljima i prijateljicama". Ovaj put, apostrofa je na "dragim prijateljicama", vjerovatno zbog toga što je i mr Kraljević svjestan odredbi novog Zako-

na o vojnoj obavezi, te da su skoro svi ovogodišnji brucoši - žene!

U daljnjem izlaganj, mr Kraljević (pišući u prvom licu množine, navodi čitaoca da počne sumnjom u ovosvjetovnu stvarnost.

"Sa svim sadašnjim nisam sasvim zadovoljan. ... moj put neće biti ovaj put, moja istina neće biti ova istina, moj život neće biti ovaj život. Bit će sve drugačije: bolje, idealno i trajno."

Evidentno je da se ovdje ne radi o duhovnoj propovjedi, o tendencijama duhovnoga očišćenja od svjetovnog, upućenih sa prijedestala oltara, nego o pokušaju ideološkog prezentiranja teoloških meditacija u sintezi sa socijalnim stanjem studenata, sociološkim i psihološkim uvjetima stanja u domu, a na početku nove školske godine, emisiranjem po domu od sobe do sobe - mimo crkvene institucije.

U svojoj brošuri i sopstveno aranžiranom teološko-propagandnom programu, mr Kraljević svesrdno se trudi da inaugurira "nove ljude kroz Isusa iz Nazareta", (a koje treba naći u studentskom domu), apostrofirajući tada najvitalnije ljudske ovosvjetovne dragocjenosti: zdravlje, vid, govor, život - koji se zajamčuju "novim ljudima".

Interesantno je da mr Kraljević s aspekta teoloških razmišljanja, pokušava inaugurirati dogmu: pluralizma istina!?? Slijedi, da mimo ovosvjetovne zbilje, istina br. 2 jest novi čovjek inkarniran kroz Isusa iz Nazareta!?

Ako postoje ovosvjetovni paradok-

si, onda je to jednostavna konstatacija mr Kraljevića, da vječnom filozofskom problemu determinacije istine suprotstavlja teološku dogmu: istine "novih ljudi kroz Isusa"-

No, Kraljević se ne zadovoljava samo paradom teoloških dogmi, nego kroz razmetranje obaveza (po njemu inauguiranih "novih ljudi kroz Isusa") nametljivo i dosta jasno naglašava "oslobodilačkospasiteljski Isusov zahvat u novim ljudima", a koji su po svojoj suštini ovosvjetovni.

Oslobodilačko-spasiteljski Isusov zahvat u čovjeku ne suzava se samo na duhovni čovjekov preporod. On ima u planu zahvatiti čitavog čovjeka. Pa tako i njegovu tjelesnost."

Dakle, radi se o totalnom čovjeku kroz "nove ljude", sa jasno naglašenom obavezom i zadacima u svjetovnom življenju. "Oslobodilačko-spasiteljski novi ljudi, iscjelitelji najraznovrsnijih bolesti - čudotvorci ...", u svjetovnom življenju uslova samoupravnog socijalizma, u periodu ekonomske i privredne stabilizacije, u borbi ideoloških nosilaca ovog društva ka daljnjoj demokratizaciji društva, uz jasno naglašenu Ustavnu odredbu odvojenosti crkve od države i škole - još su jedan pokušaj crkve da sa teološko - meditativnih aspekata traže svoj uticaj na ideološke koncepcije ovog društva.

Nije čudo, a ni slučajnost da je za polaznu poziciju u izlasku sa ovakvim materijalima preko crkvenog praga, - - izabran najveći studentski dom u Zag-

rebu.

Svjestan je mr Kraljević, a i njegovi pretpostavljeni svih soc-ekonomskih, sociooloških i psiholoških uvjeta u kojima žive studenti, na početku nove školske godine, pa i vrijeme njegova emisiranja po domu nije nikakva slučajnost nego dobro isplanirana namjera. Vjerojatno su im svježe uspomene i jaka inspiracija, zbivanja sa i oko studenata 70-tih godina u Zagrebu.

Svjesni su oni i društvene konzekvencije za njihov odvažni operativni čin emisarenja "štitonoša božje riječi" po Naselju doma, mimo crkvene institucije.

Jedino su pogriješili u procjeni stupnja izgradjenosti klasne i ideološko-marksističke svijesti stanara doma.

Teološke propovijedi, mimo crkvene propovjedaonice, ataci su na Ustav ovog društva, pogotovu kada se propovijedaju "novi ljudi" duhovno i tjelesno "preporođeni" sa tendencijama, "oslobodilačko-spasilačkih" obaveza u svjetovnom življenju uslova samoupravnog socijalizma.

Da li se naša socijalistička demokracija može i smije banalizirati ovakvim i sličnim ekcesnim djelovanjem crkve: slobodnim vršljanjem njihovih emisara po domu, (susrećemo ih i na ulicama grada) - kroz slobodno propagiranje teologije mimo crkve; slobodni "epp" svih vjerskih obreda u crkvi u Omiškoj lo, od 2.11. do 23.11. ove godine (Kraljevićeva brošura od 18. do 34. stranice) direktno se obraćajući studentima u domu, a mimo njihovih društveno verificiranih glasila?

Svjesni su oni statusa svojih glasila i njihovih kompentencija. Dokle će se oglušivati o Ustavnu odredbu da je pravo vjeravanja privatna stvar svakog pojedinca u ovom društvu, a ne da se na ovakav način vjera natura mimo crkvenih institucija i crkvenih škola (uz put: u njima mogu školovati samo svoje kadrove)?

Nije ovo jedinstveno-ekscesivan slučaj. Ovaj put, produžena ruka klera u domu na Savi bio je mr Kraljević iz Omiške lo, juče su tu bili emisari Jehovinim sljedbenika, emisari adventista, i drugi.

Ostaje konstatacija, da je ovaj posljednji pokušaj klera kroz "operativni zahvat" mr Kraljevića, sračunat, dobro planiran, a ujedno i očajnički pokušaj crkve da se medju mladima nadje;"još... bilo koji."

Stojan Novaković

ZA PRAVA, SLOBODU I NOVOGA ČOVJEKA (52)

"I Riječ je tijelom postala i nastanila se medju nama."(53) U svojoj ljudskoj punoljetnosti ona je rekla: "Idite po svem svijetu i propovjedajte Radosnu vijest svakom stvorenju."(54) Poruka je prihvaćena. Riječ Božja je navještena. Ovaj puta mladima. Posebno studentima. Ponudjena je s ljubavlju. Uz vrhunsko poštovanje dostojanstva i vrijednosti ljudske osobe i čovjekove slobode. Riječ je primljena kao dar. S osjećajem zahvalnosti i odgovornosti predana je darežljivo drugima upravo kao dar.

Mladi akademski gradjani su sa zahvalnošću i s velikim poštovanjem primili Riječ. Onako kako to dolikuje njima koji se hrabro uspinju prema duhovnim i intelektualnim vrhuncima. Njima, koji kreću stazama svjetlosti. Njima, koji znaju otkriti pravu Riječ. Riječ je djelovala tiho. Tinjajući. Skoro nečujno. Riječ Božja je djelotvorna. Ne vraća se na nebesa dok ne donese ploda. Na njezino djelovanje vrebaju osporavanje.

Ona postaje pomalo znak protivljenja,(55) Tek onda kada je ona naišla na otvoreno protivljenje tek tada se o njoj pronio glas munjevitom brzinom Duha. Njezin navještaj je postao veoma vruća

tema zagrebačkih sveučilištaraca. I ne samo njihova. I to upravo početkom Došašća kada se kršćanski svijet duhovno pripremao za doček slavlja rodjenja utjelovljenje Riječi Božje. Riječ ne pušta olako čovjeka u spokojnosti. Ona ga uznemiruje i pokreće. Zato razgovor o njoj traje jako dugo vremena.

Riječ je navještena novopokrenutim biltenom: "Riječ Božja mene traži da udje pod krov moj".(56)

Sadržaj biltena po svom sastavu je načelno dvodjelan. Prvi dio je članak: "Prema novome čovjeku."(57) On je pisan iz vjere kroz meditativni izraz. Polazište mu je antropološko-biblijsko-teološko. Uz početak školske godine pisac je htio pomoći mladima da lakše otkrivaju nove puteve u traženju vrednota uopće i ljudskih ideala tijekom svog studija i općeljudske formacije. Kako čisto na ljudskoj tako i na ljudsko-vjerničkoj razini. Ukratko: imati maštovitosti, poticaja, smisla i hrabrosti prepoznati nove mogućnosti čovjeka u suvislosti sa sadašnjim čovjekom. I početi ih ostvarivati u sebi već sada, u hodu prema budućem novom čovjeku. Njegov konačni doseg, kao savršeni ideal, je novi čovjek Isus. Kroza nj se on može pouzdano ostvarivati. Novo očovječenje se može ostvarivati u nekom smislu riječi i na čisto ljudskoj razini, tj. na onoj koja ne uključuje u sebi religioznu. Ali ono ima svoje granice. I može voditi razčovječenju. Drugi dio biltena je posvećen službi riječi.(58)

Kako se saznaje iz javno izvješ e-

nog plakata, na kome je bio i naslov biltena kao središnja tema sastanka, u studomu "S. Radić", na bilten su reagirali neki pojedinci i skupinice iz službenih struktura paviljonskih aktiva. Vjerojatno kao rezultat toga pojavio se u studentskoj javnosti i jedan objelodanjeni izraz stava prema njemu: Stojan Novaković, "Emisarenje, 'štitonoša božje riječi' po studentskom domu", u glasilu "Ilegalac".(59)

U članku su zapaženi ovi predmeti: prikaz studntskog života, opis i ponuda biltena, predstavljanje članka u biltenu: "Prema novome čovjeku", protivljenje novome čovjeku i biltenu, a u vezi s time osporavanje nekih sloboda i prava s pozivanjem na Ustav.

Pisac članka "Emisarenje"(60) zavrijedjuje veliku zahvalnost i poštovanje što je pročitao bilten. Tim više što je imao marljivosti i strpljivosti pozabaviti se s dosta dugim tekstom članka u njemu: "Prema novome čovjeku".

To se vidi iz pokušaja njegovog tumačenja i prosudbe članka. Iz njih proviruju brojne pozitivne pojedinosti vezane uz pojavu biltena. One su prepoznatljive kroz piščevu prosudbu osporavanja i protivljenja. Izmedju njih su: "odvažni operativni čini", "operativni zahvat", "sračunat i dobro planiran", pristupačna "prezentiranja teoloških meditacija u sintezi sa socijalnim stanjem studenata, sociološkim i psihološkim uvjetima stanja u domu". Pozitivne pojedinosti su najodnosnije na pojam "novoga

čovjeka". Tako se kaže da se pisac u biltenu "svesrdno (...) trudi da inaugurira 'nove ljude kroz Isusa iz Nazareta', (...) apostrofirajući tada najvitalnije ljudske ovovjekovne dragocjenosti: zdravlje, vid, govor, život - koji se zajamčuju 'novim ljudima' (...) . . . Dakle, radi se o totalnom čovjeku kroz 'nove ljude', sa jasno naglašenom obavezom i zadacima u svjetovnom šivljenju. 'Oslobodilačko - spasiteljski novi ljudi, iscjelitelji najraznovrsnijih bolesti(...) u svjetovnom življenju uslova samoupravnog socijalizma, (...) meditativnih aspekata traže svoj uticaj na ideološke koncepcije ovoga društva." Pisca ujedno zadivljuje i zabrinjava ono "odvažni". Za dobro svakog čovjeka treba biti posvuda odvažan. A za dobro svakog čovjeka kroz svjedočilački navještaj Riječi Božje treba biti još odvažniji. Čovjek koji se nije spreman zauzeti za dobro svakoga čovjeka nije velik čovjek. Vjernik koji nije spreman dati život svoj za spas prijatelja čovjeka nije velik vjernik. Tko se zastidi Riječi pred čovjekom, taj može biti postidjen pred Riječju.

Na krštenju, posebno u krizmi, u čovjeka se ulijeva snaga Duha. Jer je njime pomazan. I on po Njemu postaje hrabar svjedok Riječi. Prima Duha jakosti, a ne bojažljivosti. Gospodin je vjernikova snaga. On učvršćuje njegove korake. I on se neće pokolebati da ide tamo i izvrši ono kamo ga šalje Duh. "Tada se Isus vrati sa silom Duha"(61) Iz svitka proroka Izaije navijesti: "Na meni je

Duh Gospodnji, jer me pomazao. Poslao me da donesem Radosnu vijest siromasima, da navijestim oslobodjenje zarobljenicima i vraćanje vida slijepcima, da oslobodim potlačene, da proglasim godinu milosti Gospodnje".(62) Duh daje snagu. Duh daje program pomoću koje se on ostvaruje. Pa i po cijenu života! Jer je to program za dobro svakoga čovjeka.

Čini se da ima jedan nesporazum u tumačenju teksta "Prema novome čovjeku" sa strane pisca "Emisarenje" koji kaže da se "navodi čitaoca da počne sumnjom u ovosvjetovnu stvarnost"... Ne radi se o sumnji, već se radi o kritičkom odnosu. Ne radi se o sumnji u ovosvjetovnu stvarnost, već se radi o kritičkom odnosu čovjeka prema samome sebi i prema vrednotama za koje se opredjeljuje i s kojima se susreće. Kritički odnos prema sebi i vrednotama u sadašnjem trenutku. Upravo zato što se čovjeku pruža mnoštvo mogućnosti kvalitativnog gibanja i izbora kako duhovnog tako i misaonog, voljnog, stvaralačkog i drugih veoma različitih i mnogostrukih uopće. Mogućnosti novoga čovjeka imaju veoma široki raspon kretanja. Zato on nije skučen na jedan jedincati izbor. On ima mogućnosti hoda na putu antropologija-teologija, čovjek-Bog. Isto tako može ostati svojim opredjeljenjem samo na stazi pokreta: antropologije, kako je prije spomenuto. I na ovoj stazi ima mnoštvo mogućnosti dinamičkih gibanja, biranja, kvaliteta, vrednota. Zato se u stanovitim granicama može dogadjati novi čovjek i na samoj antropološ

koj razini, bez svjesnih teoloških spoznaja i opredjeljenja za njih. Samo što iza toga ostaje nerješen problem čovjekovog smisla, njegove budućnosti. A sve to onda ima odraza na sadašnji čovjekov život i ponašanje. Teološka veličina podrazumijeva antropološku i gradi na njoj. Čisto antropološka razina, ukoliko ona uopće postoji kao takva, jest ako čovjek ne pozna ili ne prihvaća Boga. Prema mome uvjerenju Bog je nositac čovjekove egzistencije i onda kad to čovjek neće ili ne zna za to... Antropološka razina je najšira i najopćenitija. Ona je zajednička svima. Jer u mnoštvu susreta zajedništva temeljnih ljudskih dimenzija ljudi se prepoznaju srodnicima, sličnima i približavaju se medjusobnoj sličnosti i jednakosti. Zato služi kao temelj medjuljudskih odnosa, sporazuma i dijaloga. Da se sačuvaju ovi medjuljudski odnosi odatle izrasta potreba da se poštuje dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, čovjekova prava i slobode. Načela osobnog i medjuljudskog humanog suživota i njihovo opravdanje i razradba opravosnaženi su najvišim medjunarodnim činima: "Poveljom Ujedinjenih naroda, Općom deklaracijom o pravima čovjeka, Medjunarodnim paktom o gradjanskim i političkim pravima" i dr. Čovjek koji se ostvaruje na čisto ljudskoj, antropološkoj razini i on se kritički odnosi prema ovosvjetovnoj stvarnosti. Zato da posvijesti i obnovi svoje čovještvo. Inteligibilna snaga čovjekovog duha ne dopušta čovjeku da se spokojno smiri u okvirima prostora i vremena. Čovjekova misao transcendira, na-

dilazi, prekoračuje ove okvire. Ona neumorno traži izlaz iz njih. Proteže se za onim što je na neki način i u čovjeku i u svijetu, ali istodobno i van čovjeka i van svijeta. Čovjek iz sebe traži smisao sebe i svijeta. Taj smisao traži izvan sebe i izvan svijeta. Upravo zato jer ga u njima potpuno ne nalazi. To ne treba puno dokazivati dosta je uzeti filozofska djela i čitati ih, pa djelomično i književna i umjetnička ostvarenja uopće. Tako i čisto antropološki gledano čovjek se očituje kao dvokratno biće: ovdje i onkraj. To ostvaruje upravo kritikom sebe i ovosvjetovne stvarnosti i razmišljanjem nad njom. Jednostavno: čovjek uz ono što ima priželjkuje, očekuje i traži još nešto drugo! Teološki gledano čovjek je dvokratno biće. Ukratko rečeno: čovjek je od Boga i ide k Bogu. Ono izmedju "od-k" smiješta se u povijesnu čovjekovu egzistenciju. Ovaj čovjekov život ima vezu i neki slijed s njegovim onostranim životom. Zato je čovjek potaknut nadom iščekivanja, veoma kritičan prema svome ovosvjetovnom životu. I prema onome što ga dodiruje.

Zbog važnosti onoga života ovaj mu postaje jako važan. Upravo zato što postoji izmedju njih neprekinuti odnos. Onaj daje smisao ovome. Onaj pokreće ovaj da se neprestano kritički ispituje, obnavlja, da se ne uspava i ne umori. Već da se zalaže za ostvarenje dobra u čovjeku i u svijetu svim žarom duše i srca, svom snagom uma i ruku. Kršćanin vjeruje da je Bog stvorio svijet: "U početku stvori

Bog nebo i zemlju".(63) Isto tako i čovjeka: "I reče Bog: "Načinimo čovjeka na svoju sliku" (...). "Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih".(64) Bog povjeri zemlju ljudima: "Plodite se i množite i napunite zemlju i sebi je podložite!"(65) Ali tako da se veoma odgovorno odnose prema njoj: "Jahve, Bog, uzme čovjeka i postavi ga u edenski vrt, da ga obradjuje i čuva."(66) Biti obilježen znakom krsta znači odgovorno se postaviti prema radu i prema svemu onome što perspektivno promiče ovaj svijet i čovjeka. Isus reče: "Otac moj sve do sada radi, pa i ja radim".(67) Bog stvara, radi. Njegova Riječ, Isus, stvara, radi. Bio je radnik, zanatlija. To su nosiva opravdanja da krštenik bude čovjek rada i tako sljedbenik svoga Učitelja. Gospodarski napredak ima svoj dvostruki smisao: ovosvjetovno dobro i njegova okretnost prema vječnoj budućnosti u smislu hoda prema novoj zemlji i novom nebu, novom gradu. Apostol Pavao u svojim pismima u tom smislu veoma naglašeno i uporno upozorava kršćane na vrijednost rada vlastitim rukama: "I patimo se, radeći svojim rukama"(68) "da se trsite mirno živjeti, svoje činiti i raditi svojim rukama, kako smo vam zapovjedili, te tako časno živite",(69) "ničiji kruh nismo badava jeli, nego smo u trudu i naporu noću i danju radili da ne bismo opteretili koga od vas (...). Tko neće raditi, neka i ne jede!"(7o) "Lijena ruka osiromašuje čovjeka, a marljiva ga obogaćuje".(71)

"Radite da biste išli ukorak sa zemljom i dušom zemljinom. Razlijeniti se znači otudjiti se od godišnjih dobi, izići iz ophodnje života koji stupa veličanstveno i s ponosom poniznošću put vječnosti.

Kad radite, vi ste frula kroza čijese srce šapat sati preobraća u glazbu.(...). Ali ja vam kažem da vi, radeći, ispunjate dio zemljina najdaljega sna, koji vam je odredjen kad je san taj bio rodjen. I držeći se posla, istinski ljubite život, A ljubiti život kroz rad znači biti prisan s najskrovitijom tajnom života".(72)

Samilost s najdubljim poštovanjem prema čovjeku junaku rada koji svojim mukotrpnim radom stječe svoj kruh prostrujala je kroz krv i nježno se izlila u stihovima kršćanina:

"Amo ruku, junače, pruži žuljnu,
Amo ruku, nabore da ti mučne
Pjesnikova drhtava usna, druže
Štujući ljubne!"(73)

Krštenikova je posrećena sinteza s obzirom na njegov odnos i udio prema radu, zemlji, svijetu; odnosno prema cjelokupnoj ovosvjetovnoj zbilji pouzdano, stabilno i perspektivno zbijeno izražena u životnom suodnosu svijeta i njegovog Stvoritelja. A stvarno se izriče i ostvaruje kroz dva medjuosobna životna načela: molitva i rad (Sv. Benedikt: ora et labora = moli i radi).

Ne sumnjam u ovosvjetovnu stvarnost! Nju stvara Stvoritelj. I u njegovom stvaralaštvu sudjeluje čovjek. Na kraju svakog stvaralačkog čina Biblija potvrdjuje izričito: "I vidje Bog da je dobro"(74) sve ono što je on stvorio. Medju to dobro je

kasnije ušlo zlo. I to zlo ugrožava ono dobro koje ostvaruju skupa Bog i čovjek. Zlo narušava praktično čovjeka i svijet. Odnosno: zlo izaziva čovjeka i svijet. Odnosno: zlo upozorava na dobro.

U zlo koje je okrenuto protiv čovjeka i svijeta ili bilo čega veoma sumnjam, nemam u njega povjerenja i protivim mu se. Prema silama zla okrenutima prema čovjeku i svijetu u ovosvjetovnoj stvarnosti treba biti korjenito u stavu prosudjivanja da one ne razaraju i ne gase svijetle iskre dobra. To znači voljeti, željeti i raditi dobro za čovjeka i svijet i po cijenu žrtvovanja života. Tu se kao uzor-čovjek na obzorju čovjekove dobronamjerne težnje i u dnu korjena jednog izvornog čovjeka pokazuje svijetla zraka koja se iz onostranog svijeta probila u ovosvjetovnu stvarnost. Ona nju obasjava i stavlja čovjeka pred opredjeljenje njenih vrednota. Upravo zbog promicanja čovjeka i svijeta prema dobru Isus ulazi u svijet medju ljude. Zalaže se za njih svojski, svim žarom upravo lude, neobjašnjive ljubavi, do vješanja i umiranja na križu, da ih posveti, spasi i otkupi od posijanog zla i smrti u njima. Taj Sluga Božji i čovjekov i patnika za čovjeka i svijeta želi rasteretiti i odmoriti čovjeka od zla koje ga opterećuje i umara.(75) Sve ono što drskost i nasilje zla povrijedjuje i oštećuje on to tiho, skrovito, ustrajno, nježno i osjećajno duboko sažaljeva, njeguje i stvara uvjete da raste život prema budućnosti. To svijet očekuje od njega. A on u tome ostaje

dosljedan.(76)

Na brzinu i djelomično rečeno dao sam tek donekle naslutiti jedan mogući stav prema ovosvjetovnoj stvarnosti; konkretno rečeno, prema čovjeku i svijetu: ljubav, dobronamjernost i odgovorno pregnuće za njih. Da bih se upotpunio u nedostacima zato kažem ovo:

Za mene je u tome uzor Isus Krist, jer on sve ovo najiscrpnije i najsmisaonije opravdava. Dok ovo kažem time ne niječem druge mogućnosti. Kvaliteta svake mogućnosti izbora najpouzdanije se mjeri kvalitetom odnosa čovjeka prema čovjeku i svega onoga što na bilo koji način dodiruje čovjeka.

Koliko se vidi iz do sada rečenog pokušalo se tražiti načina da se uoče pozitivni elementi članka "Emisarenje" i da ih se istakne. Naime, mnoštvo onoga što se osporava u njemu i čemu se on protivi očituje se objektivno kao kvaliteta. Tako se na osnovi toga pokušavalo tražiti dodirne točke i graditi mostove misli i humanih susreta u vidu pozitivnih dijaloških perspektiva. To nam je veoma potrebno u medjuljudskim odnosima današnjeg pluralističkog društva; kako društva u cjelini jedne zemlje i čitavog svijeta; tako i u medjusobnim humanim odnosima čovjeka prema čovjeku kao pojedincu.

U toj dobroj namjeri želim da i dalje slijedi ovo pisanje. Zato se ovdje velikodušno žrtvuje bez ikakvog spomena bilo što iz spomenutog članka "Emisarenje" što bi moglo umanjiti čovjeka kao osobu. U tom smislu i vrhunski poštujući

dostojanstvo, vrijednost i slobodu osobe pisca članka "Emisarenje" osvrćem se samo na neke njegove ideje i stavove. Zato, jer se oni čine takvima da u stvarnom životu ovog društva mogu imati dalekosežne i nepredvidive posljedice, bilo za čovjeka pojedinca, bilo pojedine skupine, bilo za društvo kao cjelinu. Naglašavam: dodirujem ideje koje su pismeno objektivirane. Ali poštujem veoma čovjeka čije su ideje i cijenim njegovu slobodu kojom ih iznosi. Odgovaram na njegove stavove i ideje. Šaljem poruku s obrazloženjem. Kažem: samo poruku! Da se iz nje vidi kako ima i drugačijih mogućnosti, mišljenja, stavova, djelovanja, stilova života. Samo ih priopćujem. Bez težnje da ih tko prihvati. Svatko je slobodan procjenjivati ih kroz sito prosudjivanja svog mišljenja, uvjerenja i stava. Zbog toga razloga humanosti bit će mi neobično drago ako se pisac članka "Emisarenje" uvjeri da je u ovome mome tekstu ostao brižno netaknut u svome osobnome ljudskome dostojanstvu, vrijednosti, pravima i slobodi.

Stoga, prije nego sam se odlučio na ovaj odgovor njemu molio sam i čitao Bibliju da njezin Duh nadahne moju ljubav i odgovornost prema njemu, i prema svakome čovjeku, i prema svijetu uopće. Tamo je naime nezamislivo, neobuhvatno i neizrecivo darežljivom bujicom razlivena Božja ljubav, nježnost, dobrota, praštanje i samilost prema čovjeku i prema svijetu. Kao vrhunac darivanja Boga čovjeku u ljubavi očitovala se u eksploziji njegove dobrote, tako da je on sam

za dobro čovjeka postao čovjekom. Ova me činjenica veoma svijesno i snažno obvezuje prema svakome čovjeku i svijetu uopće. Pa tako i dok ovo pišem. Da u mome srcu bude trajno prisutan Božji ustav čovjekoljublja izražen kroz utjelovljenje i potpuno ostvaren kroz Isusov stil života. On je bio isključivo radi čovjeka i radi njegova spasenja. Jer je čovjek slika Božja,(77) zato čovjeka treba brižno i nježno čuvati i poštivati jer je čovjek otajstveni dar neba. Njegova izvorna vrijednost slijedi iz njegove veoma uske veze sa svojim Stvoriteljem.

I to je motiv koji potiče vjernika da se zauzme svim žarom uma, duha, srca i nesebične ljubavi za dostojanstvo i vrijednost čovjeka za njegova prava i slobode. Jer sve to ima svoje ishodište u Stvoritelju čovjeka.

Da samo spomenem: čitav bilten "Riječ Božja" je sasvim osobna inicijativa pisca ovog članka, isto tako je njegova osobna stvar i ovaj članak. Ni iza jednoga, ni iza drugoga se ne skriva nikakva zajednica, niti Crkva. U ime slobode ne osporavam da bilo tko dijeli sa svim ovim bilo antipatije bilo simpatije.

Silazim napokon izravnije i pobliže na predmet kojim pisac članka "Emisarenje" daje dubljeg povoda da se potanje treba zaustaviti na njemu.

U suvislosti s onim što smo prije rekli, odnosno na ponudu biltena studentima, posebno na članak u njemu: "Prema novome čovjeku" navodimo jedan cjelovitiji i zapaženiji ulomak iz članka "Emisarenje".

"Teološke propovjedi, mimo crkvene propovjedaonice, ataci su na Ustav ovog društva, pogotovu kad se propovijedaju "novi ljudi" duhovno i tjelesno "preporodjeni" sa tendencijama "oslobodilačko-spasilačkih" obaveza u svjetovnom življenju uslova samoupravnog socijalizma.

Da li se naša socijalistička demokracija može i smije banalizirati ovakvim i sličnim ekscesnim djelovanjem crkve: slobodnim vršljanjem njihovih emisara po domu, (susrećemo ih i na ulicama grada) - kroz slobodno propagiranje teologije mimo crkve; /.../ Dokle će se oglušivati o Ustavnu odredbu da je pravo vjerovanja privatna stvar svakog pojedinca u ovom društvu, a ne da se na ovakav način vjera natura mimo crkvenih institucija i crkvenih škola" /.../
Identificirat ćemo u ovome citatu ono najvažnije. I malo se pozabaviti s time, bez velikih pretenzija. U njemu se brani Ustav od ataka. Iz citata se veoma jasno vidi koji su to ataci prema piscu članka "Emisarenje". Oni su slijedeći:

- "Teološke propovijedi, mimo crkvene propovjedaonice",
- "slobodno propagiranje teologije mimo crkve".
- Pravo i slobode kretanja gradjana, kao nosilaca vjerskih i religioznih informacija, po studentskom naselju i po ulicama grada,
- Duhovna i tjelesna dinamika kvalitetnijeg rasta ljudske osobe.

Ukratko rečeno drugim riječima osporena je u članku "Emisarenje":

- sloboda vjerskog djelovanja Crkve;
- sloboda izgradjivanja ljudske

osobe /novih ljudi/;
- sloboda informacija i njihovih nosilaca;
- sloboda demokratskog djelovanja, čija se ograničenost pokušava braniti njenim banaliziranjem.

Usporedit ćemo sada ovo s Ustavom (7 pa da se uvjerimo da li Ustav osporava ov slobode i prava koja osporava pisac članka "Emisarenje".

Radi cjelovitijeg uvida u stvar i u vidu kasnijeg navodjenja nekih pojedinosti, evo kako glasi čitavi član 174. Ustava:

"Ispovijedanje vjere je slobodno i privatna je stvar čovjeka. Vjerske zajednice su odvojene od države i slobodne u obavljanju vjerskih poslova i vjerskih obreda.

Vjerske zajednice mogu osnivati samo vjerske škole za spremanje svećenika.

Protuustavna je zloupotreba vjere i vjerske djelatnosti u političke svrhe.

Društvena zajednica može materijalno pomagati vjerske zajednice.

Vjerske zajednice mogu, u granicama odredjenim zakonom, imati pravo vlasništva na nekretnine."

Ustav ne upotrebljava pojam Crkva, već "vjerske zajednice"(79).

Jedan stav člana 174. Ustava odnosno na slobodu djelovanja vjerskih zajednica glasi: "Vjerske zajednice su odvojene od države i slobodne u obavljanju vjerskih poslova i vjerskih obreda". Iz ovoga slijedi da je Crkva kao vjerska zajednica slobodna u obavljanju vjerskih poslova i vjerskih obreda. Samo Crkva, kao i svaka

druga vjerska zajednica za sebe, najbolje zna koji su to njezini vjerski poslovi i vjerski obredi. Jer su njezini, ona je nad njima nadležna. Ona poznaje svoje apostolsko poslanje: "Idite po svem svijetu i propovijedajte Radosnu vijest svakom stvorenju."(8o) I zna za svoju obavezu prema njemu. Pojmovi vjerski poslovi i vjerski obredi u životu Crkve imaju jako široki opseg i složenost i s obzirom na njihove sadržaje i s obzirom na mnoštvo formi njihovog vanjskog očitovanja. Počevši od prvog navještaja Radosne vijesti, preko primanja vjere, procesa obraćenja, krštenja, te zatim kultivacije vjere i njene djelotvornosti koja donosi plodove za spasenje svijeta s bogatstvom svojih teoretskih i praktičnih zahvata. U tom smislu i "Teološke propovjedi, mimo crkvene propovjedaonice" su posao Crkve. I one su u skladu s Ustavom.(81)

Inteligentna misterijsko-spasenjska vjera je za dobro čovjeka i svijeta. Kultivacijom vjere u ljudima ljudi postaju bolji ljudi. To znači da u njih kroz vjeru ulaze nove duhovne kvalitete. Po njima oni postaju novi ljudi. Izgradnjom boljih, to jest novih, ljudi stvaraju se bolji gradjani. Oni poboljšavaju i obnavljaju svijet. Bez novih gradjana, ne samo u teološkom, već i u čisto zdravom antropološkom smislu, društva i svijet stare i duhovno umiru. Zato su novi ljudi graditelji perspektivnog svijeta. Šansa boljeg društva i svijeta prave i univerzalne demokracije je u novim ljudima. Oni nose u sebi napredni duh koji svijet očekuje i priželjkuje zbog opterećenja stareži u sebi i gušenja u njoj.

Ovdje se misli općenito na društvo.

Zato i "Teološke propovjedi, mimo crkvene propovjedaonice", u rečenom smislu kultivacije vjere, pa i onda "kada se propovijedaju "novi ljudi duhovno i tjelesno preporodjeni" s humanom i plemenitom namjerom "oslobodilačko-spasilačkih obaveza u svjetovnom življenju uslova samoupravnog socijalizma" poslovi su Crkve. To se misli u čisto vjerničkom smislu!

I u skladu su s Ustavom. Jer Ustav nije lokalizirao obavljanje vjerskih poslova i vjerskih obreda. Jedno je crkva, zgrada, a drugo je Crkva, koja je sveta zajednica Gospodinova(81). Čovjek ima pravo da duhovno raste i da se opredjeljuje za nove kvalitete, za novog čovjeka: "Jamči se sloboda misli i opredjelja"(82) Stjecanje novih humanih i duhovnih kvaliteta se ostvaruje i obrazovanjem. Gradjani imaju pravo na obrazovanje: "Gradjani imaju pravo da /.../ stječu znanje i stručnu spremu na svim stupnjevima obrazovanja, svim vrstama škola i drugim ustanovama za obrazovanje"(83) Crkva obrazuje i kultivira čovjeka u inteligenciji vjere i u čovječnosti: u spoznaji vjere i primjeni vjere u svoj širini i dubini čovjekove nutrine i njezine pojavne angažirane izražajnosti. Član 174. Ustava glasi: "Vjerske zajednice su odvojene od države" /.../ I Crkva kao vjerska zajednica je odvojena od države. To ne znači da se Crkva odvaja od ljudi u državi i u svijetu. Crkva voli sve ljude i svijet bez obzira na odnose države prema njoj. Ona je poslana ljudima da im ponudi Kristovu poruku spasenja, Evandjelje,

kroz izraze ljubavi i dobronamjernosti poput svoga Učitelja. To je vjernički humani napor za boljitak čovjeka i svijeta. I Crkva se ni po cijeni nikakvih prijetnji ili stradanja ne može odreći svog poslanja na koje ju Duh potiče da ga smiono ostvaruje. Ako je Crkva odvojena od države ne bi to smjelo značiti da se država treba neprijateljski odnositi prema Crkvi i vjernicima. To ne bi smjelo značiti da država smije ubijati Crkvu i vjernike u bilo kome smislu riječi. Uostalom, tko tvori državu i Crkvu? Gradjani! Kršteni ljudi!

Osporava se i sloboda kretanja religioznih gradjana po naselju doma i po ulicama grada. Član 183. Ustava glasi: "Gradjanima se jamči sloboda kretanja". Jer nema zato nikakvih izričitih zabrana.

Legalne strukture bi trebale štititi prava i slobode svakoga čovjeka pa i vjernika. Crkva moli za sve. Ona moli i za nosioce vlasti i voli ih. Bez obzira u kom dijelu svijeta bili. Ali se Crkva ne klanja ni jednoj vlasti. Ona se treba klanjati Gospodinu, Bogu svome i njemu jedinome služi, a ljude treba ljubiti. Iz straha prema ljudima, Crkva ne bi smjela prestati naviještati Evandjelje. "Jer je pisano: Gospodaru, Bogu svojemu, klanjaj se i njemu jedinom služi!"(83'). Tako Krist odgovara napasniku u pustinji, a time ujedno poučava ljude.

Osporena je sloboda informiranja teološkim sadržajima. Član 167. Ustava glasi: "Jamči se sloboda štampe i

drugih oblika informiranja i javnog izražavanja.

Ako upravne strukture Studentskog centra dijele mišljenje s piscem članka "Emisarenje" te se ponašaju tako kao da su studenti njihovo vlasništvo, onda studenti nisu slobodni. Jer im time što stanuju u domovima onemogućuju pravo na informacije. Spriječavanje prava na informacije studentima, kako smo vidjeli, nije u skladu s Ustavom. To ne samo da ukida prava čovjeka nego i grubo vrijedja akademsko dostojanstvo mladih gradjana. Studenti su svojom inteligencijom pozvani da budu procjenitelji vrijednosti informacija. Pa tako i religioznih. Pretjerana revnost nadziratelja koji im onemogućuju informacije stvara u mladoj i poletnoj studentskoj inteligenciji neraspoloženje i ogorčenost.

Srž problema članka "Emisarenje" je uglavnom u ovome: zastrašiti i spriječiti Crkvu, odnosno vjerske zajednice, jer se one spominju u množini, u vršenju njezinih poslova i odgovornosti prema gradjanima. Time ujedno posredno ometati gradjanima pravo, slobodu i mogućnost da budu obaviješteni i o religioznim pitanjima, problemima, i potrebama čovjeka. Takvo ponašanje je izraz dvostrukog obespravljivanja: vjerskih zajednica i gradjana, ljudi uopće. I netolerancija je i prema jednima i prema drugima. Jer se takvim ometanjem medjusobnih komunikacija u vjerskim i religioznim stvarima gaze osnovna ljudska prava i slobode. To je očit znak nesnošljivosti prema vjeroispovijestima. U tom smislu član 170. Ustava glasi:

"Protuustavno je i kažnjivo /.../ svako raspirivanje /.../ vjerske mržnje i netrpeljivosti".

Osporena je sloboda informiranja teološkim sadržajima. Medjutim član 167. Ustava glasi: "Jamči se sloboda štampe i drugih oblika informiranja i javnog izražavanja /.../. Gradjani imaju pravo da preko sredstava informiranja izražavaju i objavljuju svoja mišljenja."

"Zakon o štampi i drugim oblicima informacija" u svoja prva tri člana kaže ovo:

"Član 1.

Radi ostvarivanja demokratskih prava gradjana, jačanja uloge javnog mnjenja u društvenom životu i što potpunijeg obavještavanja javnosti o dogadjajima i pojavama iz svih oblasti života u zemlji i inozemstvu, zajamčuje se sloboda štampe i drugih oblika informacija.

Član 2.

Gradjani Jugoslavije, bez obzira na razlike u pogledu narodnosti, rase, jezika ili vjere, imaju pravo da putem sredstava informacija izražavaju i objavljuju svoja mišljenja, pravo da se koriste sredstvima informacija radi vlastitog obavještavanja, pravo da šire informacije, pravo da izdaju novine i druge oblike štampe, pravo da osnivaju ustanove i organizacije za objavljivanje i širenje informacija, kao i pravo da sudjeluju u sredstvima javnog saopćavanja, pod uvjetima što ih predvidja zakon.

Član 3.

Za objavljivanje informacija nije potrebna prijava ni odobrenje. Ne postoji cenzura štampe i drugih oblika informacija, osim u slučaju mobilnog ili ratnog stanja."(84)

Radi boljeg objašnjenja evo još nekoliko navoda iz istog Zakona o štampi i drugim oblicima informiranja:

"Član 15.

Štampom u smislu ovog zakona smatraju se novine, časopisi, bilteni, spisi, knjige, katalozi, prospekti, plakati, leci, slike, geografske karte, crteži s tekstom ili bez teksta, muzičke note s tekstom ili objašnjenjem i druge obične stvari, izradjene na štampanom stroju ili umnožene nekim mehaničkim ili kemijskim putem i namijenjene javnosti. /.../

Član 16.

Izdavanjem i raspačavanjem štampe mogu se baviti organi, ustanove, organizacije i gradjanske pravne osobe, kao i grupe gradjana i pojedini gradjani, pod uvjetima što ih odredjuje savezni zakon."(85)

Iz ovoga rečenog jasno slijedi da uz ostale gradjane i vjernici i uopće religiozni gradjani imaju pravo na tisak i druge oblike informacija i njihovih širenja. Isto tako da nereligiozni, indiferentni, protureligiozni kao i svi drugi gradjani imaju pravo na [illegible] oblike informiranja teološkog i religioznog sadržaja. Borba protiv teoloških informacija je uje-

no i borba protiv znanosti. Jer teologija je znanost!

Studenti su sa zahvalnošću primali bilten, jer im je on nudjen humanim pristupom. I nitko ga izmedju njih nije doživio kao naturanje vjere. U veliki prilog samome biltenu i humanom načinu njegove ponude govori i mnoštvo studentskih reakcija protiv članka "Emisarenje". Mnogi od njih koje nikada nisam ni vidio donosili su mi glasilo "Ilegalac" i zaprepastili su se nad spomenutim člankom u njemu. Zato jer su odmah svojom bistroumnošću jasno vidjeli da su i oni u njemu sami duboko povrijedjeni u svom studentskom i općeljudskom dostojanstvu, pravima i slobodi. U ovome je veoma značajan i susret s nekima između njih koji su marksistički usmjereni i s nekima koji su indiferentni i prema religiji i ostalim nazorima na život. I jedni i drugi ne dijele mišljenje s člankom "Emisarenje". Naprotiv! Zbog toga što se očevidno ukida sloboda gradjanima, posebno religioznima. Studenti izražavaju duboku solidarnost s urednikom biltena. Ustrajno ga potiču da odgovori na spomenuti članak. I nestrpljivo čekaju odgovor. Na njihov poticaj odgovaram. Zahvaljujem im se! Duboko vjerujem u studentsko poštenje, dobrotu i mudrost! Čvrsto sam uvjeren da će njihovi razgovori o ovoj vrućoj temi, koji su u biti razgovori o čovjeku, ostati na njihovoj akademskoj visini. Da će u njima biti promicano i njihovo dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, pravo i osnovne slobode čov-

jeka. Ovdje se posebno iskušava evandjeska snaga, inteligencija vjere i duh ljubavi mladih kršćana.

Iz usporedbe nekih osnovnih stavova članka "Emisarenje" s Ustavom, na koji se on poziva, moglo bi se preporučiti piscu spomenutog članka da provjeri jesu li njegovi stavovi zaista u okvirima Ustava. Da bude jasno: ovo što je do sada rečeno pokazuje da ponašanje i stavovi pisca članka "Emisarenje" mimoilaze okvire Ustava na koji se on poziva. Iz analize izgleda tako da onaj koji misli da brani Ustav od atakā, upravo ga sam atakira time što se deklarativno suglašuje i zalaže u "Emisarenju".. za ono što bi moglo predstavljati ustavnu slabost ili njegovu defektnost. Zato bilten "Riječ Božja" koji je prikazan kao atak na Ustav veoma se jednostavno opravdava upravo tim istim Ustavom. Jer je on sasvim u skladu s njime. Iz usporedbe s Ustavom i analize vidi se da članak "Emisarenje" skliže tamo kamo je upravo on htio skliznuti bilten.

Kasnije ćemo se kritički osvrnuti djelomično i na član 174. Ustava odnosnog na ispovijedanje vjere i na vjerske zajednice. A sada proslijedimo naprijed prema onome k čemu nas nadahnjuje i potiče ishod prethodnog dokazivanja. Želimo barem ukratko pokušati upozoriti i pokazati izvor polazišta, načina ponašanja i idejne postavke pisca članka "Emisarenje".

Iz članka "Emisarenje" se vidi da njegov pisac nastupa kao onaj koji obnaša neke odgovorne društvene dužnosti. Kao

onaj iza kojega kao da stoje šire službene društvene upravne strukture. Kao onaj koji kao da ima nepovredivo osiguranu vlast. Kao onaj koji je zasigurno uvjeren da uživa apsolutni imunitet od Ustava na kojeg poziva druge. Bez obzira na to kreće li se on u njegovim okvirima ili ne. Stoga i ne smatra potrebnim provjeriti djeli li zaista Ustav njegove stavove.

Sve ovo nas potiče prema veoma stravičnoj slutnji, razmišljanju i zaključku: Nije li ovakvo ponašanje produženi tijek i rezultat jedne takve već duboko uvriježene i uhodane životne prakse? A koja je često puta mimo globalnih okvira javnog Ustava? Jesu li ovakva ponašanja ponašanja samo nekih rijetkih pojedinaca i skupina? Ili imaju širu službenu osnovu? Jesu li takvi zaista imuni od obaveza prema javnome Ustavu? I u tom smislu jesu li oni zaista iznad njega? Onda bi to moglo značiti da imaju dva ustava u jednome te istome društvu?! Jedan javni, koji se predstavlja pred našom i svjetskom javnosti. Kao onaj koji zvuči zaista krasnorječno i koji jamči relativnom širinom principijelno prava i slobode gradjana. I drugi "privatni" koji je povlastica nekolicine pojedinaca ili skupina osporavatelja i protivnika religije?!

Da li ovakva životna praksa "privatnog ustava" u odnosu prema Crkvi i religioznim gradjanima uopće ima svoje polazište i oslonac u širim sredstvima društvenih priopćivanja. Ako ima, otkuda to dolazi?

Izvanjsko očitovanje ovog pitanja dade nekako naslutiti da se stvar ne od-

dražava jednobrazno. Izgleda da je etički odnos prema njemu trosmjeran.

Ne šumnja se u to da ima veoma dobronamjernih priopćenja s visokim stupnjem humanosti, vjerske i religiozne tolerancije. Samo što se ona veoma, veoma rijetko pojavljuju na javnim scenama. Zato jer se rijetko pokazuju, ne preostaje nam drugo nego da ih obilatije podrazumijevamo nego što se ona očituju.

Drugi je smjer kao neko simuliranje neograničenih vjerskih sloboda i prava. On se očituje uz neke iznimne prigode kada je to unosno.

Treći smjer je uglavnom onaj redovni, svakodnevni. On nije ponešen prevelikom dobronamjernošću, a još manje ljubavlju.

Tako, u različitim oblicima izražavanja kao da ima jedna trajna težnja pred gradjanima predstaviti Crkvu sa što naboranijim licem; da se ona zgadi ljudima i da oni odvrate od nje svoje oči, srce i korake.(86)

Životna praksa "privatnog ustava" ima svojih odraza u sredstvima društvenog priopćivanja. Samo je pitanje je li to spontana kreacija priredjivača ili je to normativa s neke druge strane. Misle li oni koji tako čine da se u njihovim postupcima radi o mnoštvu milijuna vjernika i religioznih gradjana naše domovine? Pa bi se onda moglo pitati: nije li to opasno podvajanje gradjana? I je li to u skladu s geslom: "Bratstvo i jedinstvo"! Jesu li to istinski prijatelji čovjeka? I najvažnije pitanje: kako udružiti sve odgovorne snage općegradjanske i crkvene da prepoznaju što je to istinsko dobro i perspek-

tivno za čovjeka, ali tako da se dade stvarna mogućnost da svaki čovjek prepozna i životno iskusi to dobro i perspektivno?

Zato se stječe uvjerljiv dojam da je u životnoj praksi u odnosu prema religioznim gradjanima onaj "privatni ustav" često puta norma i sankcija ponašanja? Ovaj raskorak "privatne prakse" i teorije Ustava kod pojedinaca ili skupina posebno često dolazi u ustavnoj odredbi člana 174.: "Ispovijedanje vjere je slobodno i privatna je stvar čovjeka."

Što to zapravo znači "privatna je stvar čovjeka"? Što znači pojam "privatan" (lat.: privatus = osobni, lični, privatan)? Ako je nešto osobna stvar čovjeka, onda je to najpripadnije čovjeku. Upravo zato što je nešto osobna stvar čovjeka čovjek može to i pojavno očitovati ukoliko to nije na štetu bilo koga ili čega. Odijelo, sve čime se čovjek ukrašuje, imanje, soba, kuća, vrt, kola itd. mogu biti privatna stvar čovjeka. Oni se vidljivo očituju. Drugi ih vide. I nikome ne padne na pamet da bi se protivio tome baš zato što se oni vide.

I ono što je najosobnije, najprivatnije čak i najintimnije pokrenuto je nutarnjom snagom čovjekovog duha da bude i na izvan očitovano. I ono najprivatnije i najsubjektivnije želi izići iz subjekta i tako se objektivirati. Čovjekova nutrina ima u sebi težnju da postane java, vidljiva, pa čak i opipljiva i opredmećena. Tako npr. izraz umjetničkog i drugog stvaralaštva u svim svojim vrstama i oblicima pa i najintimniji osjećaji ljubavi. Svaka ideja ima želju da postane ostvarenje i

životno očitovanje.

Medjutim, sasvim je nejasno što se u Ustavu podrazumijeva pod pojmom "privatna je stvar čovjeka". Kako to tumači javni, a kako onaj spomenuti "privatni" Ustav? Iz te teoretske nejasnoće pojma izgleda da je stvorena stvarna mogućnost zloupotrebnog tumačenja. Ono nosi sa sobom veoma tragične primjene u životnoj praksi. Upravo u ovakvim nejasnoćama s mnoštvom mogućnosti tumačenja "privatni ustav" najvise vreba vjernike i religiozne gradjane. I ne samo njih, nego i one koji bi htjeli to biti, a nisu. Životna praksa pojedinaca i skupina službenih društvenih struktura ide tako daleko da se pri ispovijedanju vjere onaj pojam "privatna je stvar čovjeka" često puta veoma jako suzuje. Do te mjere da religiozni čovjek može tek u svojoj glavi imati neki pojmovni odnos s vjerom i religijom. I to veoma oprezno i obazirući se da ne bude zamijećen od koga neželjenog sa strane, pa da ne izvuče zato loše posljedice. Osporen je dakle izvanjskim činiocima čovjekov izvanjski izraz vjere i religioznosti. Stavljeno je na nišan pojavno, spontano, životno očitovanje vjere gradjana. Jedan tipičan takav način osporavanja pojavne dimenzije vjere i relgije je i pisac članka "Emisarenje." Slično kao što on postupa tako i drugi pojedinci i skupine u drugim sektorima društva postupaju. Tako npr. neki pretpostavljeni govore da je specifičnost zakona da dok je čovjek u toj i toj uniformi da ne može ići u crkvu u vjerničke svrhe. U školstvu se postavlja pitanje da li prosvjetni radnik koji pohadja crkvu ili bilo koji religiozni čovjek može biti dobar odgojitelj i prosvjetni radnik uopće. Budući da su školski programi oslonjeni isključivo na marksističku osnovu u živoj želji i nastojanju da što prije izumre religija. I onda u tom smislu trajne hajke na prosvjetne radnike kao i ostale intelektualce vjernike. Ne samo da se nad njima provode zastrašenja i nadzor da ne bi išli u crkvu, nego to ima odjeka i posljedice i za njihovu djecu. Boje ih se slati na vjeronauk da ih preko njih tko ne uvreba. Pa da im tako ne izmakne kruh iz ruku kojega svojim vlastitim trudom i znaojem mukotrpno zaradjuju. Ili, zato jer se zna da je čovjek vjernik i religiozan, nedostupan mu je i osrednji društveni položaj.

Prilikom gradnje vjerskih objekata, kažu oni koji su se bavili time da je mnogo teže dobiti odobrenje za njihovu gradnju, nego li smoći novčana i materijalna sredstva za njih. Kad dolaze u svoju Domovinu na stotine tisuća naših radnika iz zapadnog demokratskog svijeta svojim obiteljima za Božić i Novu godinu, jer se u zemljama iz kojih dolaze slavi Božić i Nova godina, pa zato i dolaze tada ovamo, nikada se u javnim sredstvima društvenog priopćivanja ne kaže uz koju prigodu, uz koji povod je vezan njihov dolazak, tj.: Božić i Nova godina.

Ovakovo ponašanje nije u skladu s članom 168. Ustava koji glasi: "Štampa, radio, televizija i druga sredstva informiranja i komuniciranja dužni su istinito i objektivno informirati javnost" /.../

I tako redom.

Polazi se dakle od ustavnog sužavanja opsega slobode ispovijedanja vjere. Za to sužavanje opsega slobode uzeti su nejasni pojmovi. Oni se, kako vidjesmo, primjenjuju kao s nekom namjerom da vjersko i religiozno ne poprime pojavni izraz. I na kraju u praksi u brojnim područjima i prigodama društvenog života ispovijedanja vjere nailazi i završava s otvorenim protivljenjem i osporavanjem. Tako se često na neki način zbog toga ostvaruje ono što kaže Isus: "podignut će na vas ruke i progoniti vas predajući vas u sinagoge i tamnice. Vući će vas pred kraljeve i upravitelje zbog Imena moga. Zadesit će vas to radi svjedočenja."(87) U ovakvim okolnostima apostol Pavao ohrabruje vjernike: da ih ništa ne rastavi od ljubavi Kristove: ni nevolja, ni tjeskoba, ni progonstvo, ni glad, ni golotinja, ni pogibao, ni mač. "Zbog tebe - stoji pisano ubijaju nas cijeli dan; drže nas kao ovce odredjene za klanje." (88)

"Povelja Ujedinjenih naroda", potpisana je u San Francisku, stupila je na snagu 24. listopada 1945. "Generalna skupština UN donijela je 1o. prosinca 1948. Opću deklaraciju o pravima čovjeka'" Citiramo iz nje:

"Član 18.

Svatko ima pravo na slobodu misli, savjesti, vjere; ovo pravo uključuje slobodu promjene svoje vjere ili vjerovanje i slobodu da čovjek bilo sam ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, manifestira svoju vjeru ili vjerovanje pu-

tem poučavanja, vršenja, obavljanja obreda i poštovanja" (90).

Na načelima Povolje Ujedinjenih naroda i Opće deklaracije o pravima čovjeka nastao je "Medjunarodni pakt o gradjanskim i političkim pravima". On je potpisan u New Yorku, 19. prosinca 1966. Taj je Medjunarodni pakt potpisala i SFRJ u Beogradu, 30. siječnja 1971. I on je stupio za nju na snagu. Evo, što on o tome, odnosno na naš predmet, donosi u Službenom listu SFRJ (91):

"Beograd, četvrtak, 4. veljače 1971.:
Na osnovi člana 217. stav 1. točka 1. Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, izdajem

UKAZ

O PROGLAŠENJU ZAKONA O RATIFIKACIJI MEDJUNARODNOG PAKTA O GRADJANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA

Proglašava se Zakon o ratifikaciji Medjunarodnog pakta o gradjanskim i političkim pravima, koji je usvojila Savezna skupština, na sjednici Vijeća naroda od 29. siječnja 1971. i na sjednici Društveno-političkog vijeća 27. siječnja 1971.

PR br. 989
Beograd, 30, siječnja 1971.
Predsjednik Savezne skupštine
Milentije Popović, v. r.

Predsjednik Republike
Josip Broz Tito, v. r.

ZAKON

O RATIFIKACIJI MEĐUNARODNOG PAKTA O GRADJANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA

Član 1.

Ratificira se Medjunarodni pakt o gradjanskim i političkim pravima, koji je potpisan u New Yorku, 19. prosinca 1966. u originalu na engleskom, francuskom, ruskom, španjolskom i kineskom jeziku, koji su tekstovi podjednako vjerodostojni.

Član 2.

Tekst Medjunarodnog pakta o gradjanskim i političkim pravima na francuskom jeziku i u prijevodu glasi
(Odavde pa dalje slijedi dvojezični tekst; u lijevom stupcu izvorni tekst na francuskome, a u desnome prijevod na hrvatskome jeziku. Od sada do daljnjega citiramo tekst u prijevodu).

"MEDJUNARODNI PAKT O GRADJANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA

Države članice ovog pakta smatrajući da prema principima izraženim u Povelji Ujedinjenih naroda, priznavanje dostojanstva koje je bitno za sve članove ljudske porodice i njihovih jednakih i neotuđivih prava, predstavlja osnovu slobode, pravde i mira u svijetu,
uvidjajući da ova prava proizlaze iz dostojanstva i neodvojivog od čovjekove ličnosti,
uvidjajući da se prema Općoj deklaraciji o pravima čovjeka, ideal slobodnog ljudskog bića koje uživa gradjanske i političke slo-

bode i koje je oslobodjeno od straha i bijede, može postići samo ako se stvore uvjeti koji omogućavaju svakome da uživa svoja gradjanska i politička prava kao i svoja ekonomska i socijalna i kulturna prava,
smatrajući da Povolja Ujedinjenih naroda nameće državama obvezu da unapredjuju opće i stvarno poštovanje ljudskih prava i sloboda,
vodeći računa o činjenici da pojedinac ima dužnost prema drugom i prema zajednici kojoj pripada i da je dužan zalagati se za unapredjenje i poštovanje prava priznatih ovim paktom, dogovorile su se o slijedećim članovima:

(Slijede 53 člana. Citiram ono što se striktno odnosi na naš predmet o vjeri i vjeroispovijesti)

Član 1.

(Ne znam na što misli pisac članka "Emisarenje" kad spominje sedamdesete godine u Zagrebu. Budući da on to dobro poznaje mogao bi reći na što se to odnosi, pa da ne budemo u neznanju. Ipak bi mu se moglo poručiti da on svoje spoznaje, mišljenje i ponašanje u vezi s tim upotpuni, provjeri i usporedi sa slijedećim dvjema točkama Člana 1. Prvi dio prve točke služi više kao kontekst, a drugi dio prve točke i druga točka bi možda mogli nešto asocirati.)

1. Svi narodi imaju pravo na samoopredjeljenje. Na osnovi ovog prava oni slobodno odredjuju svoj politički status i slobodno osiguravaju svoj ekonomski, so-

cijalni i kulturni razvitak.
2. Da bi postigli svoje ciljeve, svi narodi mogu slobodno raspolagati svojim prirodnim bogatstvima i prirodnim izvorima, bez štete po obveze koje proistječu iz medjunarodne ekonomske suradnje, zasnovane na principu uzajamnog interesa i medjunarodnog prava. Jedan narod ne može ni u kom slučaju biti lišen svojih vlastitih sredstava za život. /.../

Član 18.

1. Svaka osoba ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti. Ovo pravo podrazumijeva slobodu ispovijedanja i primanja vjere ili uvjerenja po svom mišljenju, kao i slobodu da tu vjeru ili uvjerenje očituje pojedinačno ili zajedno s drugima, kako javno tako i privatno, kroz kult, vršenje vjerskih i ritualnih obreda i vjeronauk.
2. Nitko ne može biti predmetom prisile kojom bi se kršila sloboda njegova ispovijedanja ili primanja vjere ili uvjerenja po njegovu mišljenju.
3. Sloboda očitovanja vjere ili uvjerenja može biti predmetom samo onih ograničenja koja predvidja zakon a koja su nužna radi zaštite javne sigurnosti, reda, zdravlja ili morala, ili pak osnovnih prava i sloboda drugih osoba.
4. Države članice ovog pakta obvezuju se poštivati slobodu roditelja, a u danom slučaju zakonitih staratelja, da osiguraju svojoj djeci ono vjersko i moralno obrazovanje koje je u skladu s njihovim vlastitim uvjerenjem.

Član 19.

1. Nitko ne može biti uznemirivan zbog svojih mišljenja.
2. Svaka osoba ima pravo na slobodu izražavanja; ovo pravo, bez obzira na granice, podrazumijeva slobodu iznalaženja, primanja i širenja informacija i ideja svih vrsti, u usmenom, pismenom, tiskanom ili umjetničkom obliku, ili na bilo koji način po slobodnom izboru (Ovo je jamstvo da je i sasvim regularno rodjena brošura "Riječ Božja" imala pravo nastati uz već postojeći i verificirani vjerski tisak i da se smije širiti informacija njenog teološkog sadržaja).

Član 2o.

2. Svaki poziv na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koji predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje, zakonom je zabranjen /.../

Član 3.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objave u 'Službenom listu'." A objavljen je, kako je navedeno u početku njegovog spominjanja: Četvrtak, 4. veljače 1971. Dakle! Jesmo li na pravom putu, ili...?

Zašto onda i s kojim pravom suzivati opseg ljudskih prava i sloboda na vjeru? Ovo bi trebalo, posebno član 18., uklesati u mramor na svim našim trgovima i prolazištima. Da odgaja ljude u dobroti i humanosti prema dostojanstvu i vrijednosti ljudske osobe koja ima pravo i na očitovanje vjere. Barem Crkva kao ljubiteljica

dostojanstva i vrijednosti ljudske ličnosti i darežljiva širiteljica i propovjednik ljudskih prava i sloboda u duhu Evandjelja da ih ukleše u ploče i istakne pred svojim hramovima.

Prije početka uvodjenja u vjeru bilo djeteta bilo odrasloga trebali bi se njihovi vjeroučitelji pobrinuti da ih nauče napamet ova osnovna načela "Opće deklaracije o pravima čovjeka" i "Medjunarodnog pakta o gradjanskim i političkim pravima". Tako da oni znadu da kad budu uvedeni u vjeru da ono što vjeruju u svome srcu imaju pravo očitovati i pojavno. I da jasno znadu da pravo na ispovijedanje vjere spada u neotudjiva i temeljna čovjekova prava i slobode. I da iza toga stoji jamstvo općeljudskog najhumanijeg i najnaprednijeg medjunarodnog autoriteta. Trebalo bi ih upisati na križeve koje nose na lančićima oko vrata. Da to bude najpriručnija obrana od pojedinaca i grupica koji misle da se svrha i spas bilo koje ideologije iscrpljuje i postiže obespravljivanjem i grubom borobom protiv vjernika i religioznih ljudi. A sami nisu svjesni da takvim metodama i načinom mišljenja usmrćuju i pokopavaju ono za što se žilavo naprežu da vječno živi. Dugotrajni M. Krleža iskusan životom i knjiški obaviješten veoma lucidno upozorava: "Tko poživi vidjet će! Sve ima svoje vrijeme. Svaka sila za vremena"(92) Živimo s Krležom u čvrstoj nadi i uvjerenju da može biti bolje i da će biti bolje! I da će pojedinci i skupine ipak shvatiti da je borba protiv

čovjeka borba protiv samog sebe!

Strah od novoga čovjeka! A zašto strah od novoga čovjeka? Strah od slobode! A zašto strah od slobode? Zašto im osporavanja i protivljenja? Zašto ne imati otvoreno srce za svakoga čovjeka? Pa tako i za vjernika i religioznog uopće? Zašto deklarirati svoje antipatije prema religioznim gradjanima? Da se ne zaboravi: svaki vjernik i svaki religiozni gradjanin je čovjek! U ovom slučaju bi mogao upitati Jahvist iz knjige Postanka: "Zašto si ljut?" na vjernika i religioznog čovjeka. "Zašto ti je lice namrgođeno? ako se među mladima nađe, još bilo koji. "Jer ako pravo radiš, vedrinom odsijevaš? A ne radiš li pravo grijeh ti je kao zvijer na pragu što na te vreba; još mu se možeš oduprijeti" (93)

Općenito govoreći, ne misleći ovdje ni na bilo čiji ustav: I mimo ustava se može pravo raditi. I u skladu s ustavom se može krivo raditi. Ovisi o tome kako se radi i kakav je ustav. Ne treba braniti ustav ako je loš. Već treba braniti čovjeka ako je ustavom obespravljen. Ustav koji bi gazio dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, prava i slobode čovjeka ne bi bio jako human ustav. Ustav bi trebao biti takav da zdušno štiti dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, sva prava i slobode svakoga čovjeka; pa onda neće dati povoda da bude čovjek njime osporavan i da zato čovjek njega osporava. Najveća slabost pojedinih skupina, klasa i društava je upravo u tome ako nemaju širine svijesti, srca, odvažnosti i smisla da dalekovidno i perspektivno apsolutno univerzaliziraju sva ljudska prava i

temeljne slobode uz vrhunsku cijenu dostojanstva i vrijednosti svakoga čovjeka, baš svakoga! Jer s jednim se počinje brojiti. Tu je posijano sjeme njihove destrukcije. One društvene službene strukture koje osporavaju na bilo koji način, teoretski ili praktično, ljudska prava i slobode one time podrezuju krila svoje vlastite perspektive!

Naš Ustav je uglavnom kao cjelina jako dobar i često puta je mjestimično zavodljivo privlačan svojim tekstualnim krasnorječjem. Puno je toga što je u njemu izvrsno. To dobro treba štititi i omogućiti da se što dosljednije primjenjuje u životnoj praksi. A neke pojedinosti koje su u njemu nejasne ili tako formulirane da se mogu višeznačno tumačiti, posebno ako se tumače zlonamjerno i štetno primjenjuju, njih bi trebalo postaviti veoma jasno i razgovjetno da se izbjegne bilo kakva sumnja. Tamo gdje životna praksa otkrije bilo kakve ustavne propuste, nedostatke i slabosti njih treba uvjerljivo pokazati i obrazložiti. To smo već argumentirali. I za dobro svakoga čovjeka i čitavoga društva oni bi se mogli usavršiti. To traži dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, prava i slobode čovjeka koji su pogodjeni nedostatnom kvalitetom člana 174. Ustava odnosnog na ispovijedanje vjere i vjerske zajednice. Ta se pitanja ne mogu zaobići ni onda da ona dodiruju i samo jednoga jedincatoga čovjeka. A pogotovo kad dodiruju u životnoj praksi apsolutnu većinu gradjana. To praktično znači da je nesmotrenim, nevještim potezom pera omo-

gućeno djelomično obespravljenje apsolutne većine gradjana. Takav stav može implicirati društvene suprotnosti. Ući u sukob s religijom jako je opasna stvar. To znači na neki način ući u sukob s religioznim gradjanima. To znači ući u sukob s misterijem za koji je duboko religiozni gradjanin u krajnjoj liniji sprema na veliku žrtvu svoga srca. Povijest vjere veoma uvjerljivo svjedoči o tome. Pa i u nas je vjernička neustrašivost za slobodu i vjeru izražena kroz povijest kao ideal, ovim zanosom: "Za krst časni i slobodu zlatnu".

Nehumani odnos prema čovjeku izražen kroz nasilje kojemu povod može dati ustav veoma je gnomski sažet u stihovima crnogorskog kršćanina: "Kome zakon leži u topuzu, tragovi mu smrde nečovještvom". (93)

Zato u ime dostojanstva i vrijednosti ljudske osobe i čovjekovih prava i sloboda ima se pravo pritužiti i na bilo koji ustav ako on na bilo koji način pruža mogućnost da ona budu osporavana i gažena.

Upravo motivirane pritužbe koje slijede iz životne prakse činioci su koji utječu na promjene ustava. Činjenica je da se ustavi mijenjaju, zato jer se korigiraju. Pa to je općepoznata stvar. To ima u vidu i naš Ustav. (94).

Što više motiviranih primjedbi na neki ustav, tim je on nesavršeniji. Jer je u raskoraku s nečim ili nekim. To mu ujedno pruža mogućnost da se usavršuje.

Odredba člana 174. Ustava u pitanju ispovijedanja vjere potiče na ozbiljno razmišljanje. Ona može biti opasna za društvo. Jer kroza nju ono nailazi na suprotnosti. Zbog toga jer ona daje povoda da se mogu

grubo gaziti dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, prava čovjeka i njegove osnovne slobode. To je potvrdila i potvrdjuje praksa. Jedan od takvih primjera je i članak "Emisarenje".

Takva uvriježena praksa je jedna jako, jako opasna etika. Posebno je stravično kada se djelovanje jedne ovakve etike ističe kao stupanj dosega "izgradjenosti klasne i ideološko-marksističke svijesti".

Budući da se poziva na "stupanj izgradjenosti klasne i ideološko-marksističke svijesti" moglo bi se poručiti da se provjeri nije li možda taj "stupanj" mimo marksističke izgradjenosti. Samo da se spomene da su autori Komunističkog manifesta, K. Marx i F. Engels bili kud i kamo oprezniji i strpljiviji prema religiji. Kad im je u polemici buržoazija predbacila: "A komunizam ukida vječne istine, ukida religiju, ukida moral umjesto da im dade nov oblik", oni su odgovorili: "Na što se svodi ta optužba?" (95)

Prema njima se ovi oblici svijesti "potpuno gube tek s potpunim iščezavanjem klasne suprotnosti." (96) Tu je jako velika strpljivost prema religiji. Nije izravni udar po religiji. Već je udar pc klasnim suprotnostima koje uvjetuju njenu svijest. Osporavanjem prava i sloboda klasa je, sama sebi stvorila suprotnost. Svojim suprotstavljanjem otvorila je mogućnost da religija bude svjesnija i osebujnija. Tako dulje živi. I nadživljuje svoje osporavatelje. Marksisti bi trebali produbiti fenomen vjere i religije i

zauzeti prema njima pozitivniji i objektivniji stav. Zbog toga jer je uz fenomen vjere i religije vezano dostojanstvo, i vrijednost ljudske osobe, ljudska prava i slobode. Jednostavno zato, jer vjera i religija impliciraju egzistencijalne medjuljudske odnose. A dobri medjuljudski odnosi su za sve jako poželjni i važni, i za pojedinca i za sve gradjane.

Samo oni humanizmi koji se zdušno s punom sviješću i odgovornošću u teoriji i praksi u svoj svojoj širini i dubini zalažu za promicanje i čuvanje dostojanstva i vrijednosti ljudske osobe, svih čovjekovih prava i njegovih temeljnih sloboda su visoko humanizirani humanizmi. U protivnome: dehumanizirani su humanizmi! Bez obzira o kojim se to humanizmima radi.

Općenito govoreći, ne misleći ni na koga konkretno, u ovome što će se sada reći; onaj koji svojata i čvrsto čuva samo za sebe sva ljudska prava, slobode i povlastice taj nije bez straha. Jer je zabrinut da mu ne odu iz posjeda. Zato je nemiran. Povlašteni se brane od prikraćenih da sačuvaju svoje povlastice. I ujedno napadaju sve ono što bi ih prema njihovom strahu moglo dovesti u pitanje. Tako su u biti povlašteni upravo zato jer su sami sebe povlastili postali neslobodni. Oni žele i traže mir sa strane prikraćenih da ih ne smetaju. Prikraćeni brane ljudska prava i osnovne slobode i traže njihovo ostvarenje. I nemirni su dok se to ne postigne. Nemirni su i povlašteni i prikraćeni. A najnemirniji su povlašteni.

Povlašteni su spremni pogaziti nečiji život da sačuvaju svoje povlastice.

Prikraćeni su spremni dati svoj život da spase dostojanstvo i vrijednost svoje osobe. Postoje duboki odnosi u svim kombinacijama izmedju prava i prava, izmedju sloboda i sloboda, izmedju mira i mira, izmedju prava i neprava, izmedju slobode i neslobode, izmedju mira i nemira.

Objava upozorava: "Ne ubij!" drugoga.(97) "Ljubi /.../ svoga bližnjega kao samoga sebe. Ne čini drugome ono, što ne želiš da tebi drugi učini. Sloboda, jednakost, bratstvo su glasovite lozinke francuske revolucije.

Član 153. Ustava glasi: "Svatko je dužan poštivati slobode i prava drugih, i odgovoran je za to." Kako onda može ustrajno dolaziti tu i tamo sa strane pojedinaca ili skupinica do tragične pojave koja kao da želi dati naslutiti kao da su u jednome te istome društvu "dva ustava": "privatni" i javni; dva lica i dvije etike: reklamna i operativna? U odnosu prema vjernicima, religioznim gradjanima uopće? Možda bi i u ovom slučaju S.S. Kranjčević upitao: "Il su lažni ideali, ili laže ovo doba?" (99) Pita se zato jer je zbrka i zabrinjavajuća nejasnoća. Od ovoga trpi, izdiše i umire čovjek. Time, ne znajući zato, umire i onaj tko drugoga ubija. Sva srca i sve ustave i zakone treba širom otvoriti da se spasi dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, sva prava čovjeka i osnovne ljudske slobode.

Religija spada u temeljna čovjekova prava i slobode.

Uz već rečeno evo još jedno cjelovitije obrazloženja ovoga pitanja koje donosi papa Ivan Pavao II. u enciklici: "Redmeptor hominis - Otkupitelj čovjeka":

"Autoritet države u službi općeg dobra

Crkva je uvijek naučavala dužnost djelovanja za opće dobro i, tako postupajući, odgajala svakoj državi dobre gradjane. Ona je, štoviše, uvijek naučavala da je osnovna dužnost vlasti skrb za opće dobro društva. Iz te dužnosti izviru temeljna prava vlasti. Upravo u ime tih pretpostavki koje pripadaju objektivnom etičkom redu, prava vlasti ne mogu biti drugačije shvaćena osim na temelju poštivanja objektivnih i nepovredivih prava čovjeka. To opće dobro, kojemu javna vlast u državi služi, potpuno je ostvareno samo onda kad su svi gradjani sigurni za svoja prava. Bez toga dolazi do rasipanja društva, do protivljenja gradjana javnoj vlasti, odnosno do pritiska, zastrašivanja, nasilja, terorizma, o čemu nam pružiše brojne dokaze totalitarizmi našega stoljeća. Tako načelo o ljudskim pravima duboko utječe na područje društvene pravednosti i postaje mjerilom njezina temeljnog ostvarivanja u životu političkih organa.

Temeljni test: sloboda vjere

Medju ta prava opravdano se ubraja pravo na vjersku slobodu zajedno s pravom na slobodu savjesti. Drugi vatikanski koncil smatrao je naročito potrebnom izradbu opširne Izjave o tom pitanju. Riječ je o dokumentu koji se zove Dignitatis Huma-

nae (loo), u kojemu je izraženo ne samo teološko poimanje toga pitanja, nego takodjer pristup sa stajališta naravnog prava, što znači s "čisto ljudskog gledišta, a na temelju pretpostavki koje pruža ljudsko iskustvo, ljudski razum i svijest ljudskog dostojanstva. Ograničavanje vjerske slobode osoba i zajednica zasigurno nije tek jedno njihovo bolno iskustvo, nego takvo ograničavanje prije svega pogadja samo dostojanstvo čovjeka, nezavisno od toga koju religiju ispovijeda i kako poima svijet. Ograničenje vjerske slobode i njezino vrijedjanje protive se dostojanstvu čovjeka i njegovim objektivnim pravima. Spomenuti koncilski dokumenat dovoljnom jasnoćom kaže što je takvo ograničavanje i vrijedjanje vjerske slobode. Tu se bez sumnje nalazimo pred korjenitom nepravdom prema onome što je u čovjeku osobito duboko, što je izvorno ljudsko. Doista, čak se i sama pojava nevjere, areligioznosti i ateizma, kao ljudska pojava razumije samo u odnosu na pojavu religije i vjere. Stoga je teško, stanemo li i na čisto ljudsko gledište, prihvatiti stav po kojemu samo ateizam ima pravo gradjanstva u javnom i društvenom životu, dok su ljudi vjernici, kao po nekom načelu, jedva podnošeni, ili se s njima postupa kao prema gradjaninima nižega reda, i dapače, su, što se već dogadjalo posve lišeni gradjanskih prava.

Zaista je potrebno, makar ukratko, dotaknuti se i ovog predmeta, jer i to ulazi u sklop položaja čovjeka u sadašnjem svijetu, jer i to svjedoči koliko

su te prilike opterećene raznorodnim predrasudama i nepravdama. Ako se sustežemo ulaziti u pojedinosti upravo na tom području gdje bi nam to bilo osobito pravo i dužnost, postupamo tako nadasve zbog toga što nas - zajedno sa svima koji podnose muke diskriminacije i progona poradi imena Božjega - vodi vjera u otkupiteljsku snagu križa Kristova. Ipak, krepošću svoje službe želim se u ime svih vjernika cijeloga svijeta obratiti onima o kojima na neki način zavisi organizacija društvenoga i javnoga života, žarko od njih zahtijevajući da poštuju prava religija i djelovanja Crkve. Ne traži se nikakva povlastica, nego poštivanje jednog elementarnog prava. Ostvarenje toga prava jedno je od temeljnih potvrda istinskog napretka čovjeka u svakom režimu, u svakom društvu, sustavu i sredini." (lol)

Uz pitanje slobode povezuje se pitanje mira. U tom smislu isti Ivan Pavao II. šalje svoju poruku prilikom proslave "Dana mira" 1. siječnja 1981. (lo2) s ovim geslom: "Da služiš miru poštuj slobodu!" Evo nekoliko citata:

"Mir se mora ostvarivati u istini; mora se izgradjivati na pravdi; mora ga produhoviti ljubav; mora se vršiti u slobodi /.../. Bez duboka i općega poštivanja slobode mir će čovjeku pobjeći iz ruku. Da bismo se u to uvjerili, dosta je pogledati oko nas." (lo3)

"Čovjek, budući da je stvoren na sliku Božju (lo4) neodjeljiv je od slobode, od te slobode koju nikakva vanjska sila ili prisila neće nikada moći dokinuti, koja

sačinjava njegovo temeljno pravo i kao pojedinca i kao člana društva!" (1o5)
"No sloboda nije samo neko pravo koje zahtijevamo za nas same, to je dužnost koja se poveziva naspram drugima (1o6). Da bi se uistinu služilo miru, sloboda svakoga ljudskoga bića i svake ljudske osobe mora poštivati slobde i prava drugih, pojedinaca i kolektiva". (1o7)
"Naglasio sam (kaže papa) to prošle godine pred Glavnom skupštinom Ujedinjenih naroda: "Duh rata u svom prvom i temeljnom smislu radja se i zri tamo gdje se krše neotudjiva prava čovjeka. Tu (se) pokazuje nov, duboko aktualan, dublji i korjenitiji pogled na uzroke mira."(1o8)
"Čovjek ne može biti autentično slobodan ni ostvarivati istinsku slobodu ako ne priznaje ili ne želi transcendentnost svojega bića u odnosu prema svijetu i svoj odnos prema Bogu, jer sloboda je uvijek sloboda čovjeka koji je stvoren na sliku svojega Stvoritelja. Kršćanin će u Evandjelju naći potporanja i produbljenje toga uvjerenja. Krist, Spasitelj čovjeka, čini slobodnim. "Ako vas dakle Sin oslobodi, zbilja ćete biti slobodni" /.../ (1o9); "a gdje je Duh Gospodnji ondje je sloboda (11o). Sloboda je mjera zrelosti čovjeka i nacije" (111)

Ne cijeniti dostojanstvo i vrijednost čovjeka koji se očituje kroz svoja temeljna prava i slobode ne znači samo ne cijeniti čovjeka, već i ne cijeniti nadljudske najhumanije napore mnoštva pojedinaca, kolektiva i društava iz čitavog čovječanstva koji se darežljivom

ljubavlju i požrtvovnošću zalažu za dobro svakoga čovjeka i čitavoga svijeta. Čovjek! Taj božanski ukras svemira! Od čovjeka obespravljen! Dok ovo pišem budi se u meni silno mnoštvo najnježnijih osjećaja ljubavi prema čovjeku i najjedrijih stihova i probranih tekstova domaćih i stranih pisaca. Jer oni s neizrecivom ljubavlju, plamenim, proročkim, neustrašivim zanosom pričaju o ljubavi, o ljepoti, dostojanstvu, vrijednosti, pravima i slobodi čovjeka. I poput bujne rijeke izviru svojom nezadrživom silom duha kojim su nadahnuti i potaknuti da budu pripćeni kao trajna poruka i spomen čovjeku za čovjeka.

Bez nekih analiza, ali u kontekstu našega predmeta, donosim izmedju ogromnog mnoštva samo neke ulomke i stihove da tu i tamo zaiskre i probude osjećaje ljubavi i sućuti prema čovjeku: njegovoj vrijednosti i dostojanstvu, pravima i slobodi.

"Kad te ljubav zove, slijedi je, Premda su joj putovi tvrdi i strmi. A kada vas krila njena ponesu, predajte joj se, Premda vas mač skriven u njezinim perima može raniti. A kad vam govori, vjerujte joj. Premda njezin glas može razdrmati vaše snove kao što sjeverac pustoši perivoj. Jer kao što vas ljubav kruni, tako će vas i razapeti. Jer koliko vam pomaže da rastete, toliko vas i potkresava. Kao što se uspinje na vašu visinu i drâgâ nam najnježnije grane, što dršću na suncu, Tako će vam sići u korijenje i potresti ih dok prianjaju uza zemlju. Poput snopova žita ona vas u se skuplja. Ona vas mlati da bi vas razgolitila. Ona vas sije da bi

vas lupine vaše oslobodila. Ona vas melje dok ne pobijelite. Ona vas mijesi dok gipki ne budete, A onda vas meće na svoj sveti oganj, da postanete sveti kruh za Božji sveti pir." (112)

V. Nazor je ponešen duhom težnje i zanosa da pobjeda jednih ne rodi mržnju prema drugima. Pobjeda nad zlim ima značiti početak mladosti i ljubav za sve:

"Čujte me, čujte, djeco te naše drevne zemlje,
Dan pobjede nek bude dan ljubavi! - Nek drijemlje Osvete duh! U tavnu
Noć pada mržnja stara. Strah leži na dnu groba
Ja gorim ko lomača na pragu novoga doba
I vijest vam nosim slavnu. (113)

Iz svojih tamničkih godina "s nijansiranim izrazom, s osjećajem humanosti i praštanja" (114) piše naš nobelovac,

I. Andrić:

"Nesretni su moja braća." /.../.
"Tako se teško živi tako se kratko živi, pa još dobra polovica tog teškog i kratkog života nam prođe u mržnji i nesporazumcima.
Oh, ugasite mržnju! Ljudi su nam potrebni i nikako se, nikako ne može živjeti bez opraštanja. Svi su mi ljudi i tekako potrebni. Svi, od one starice koje me je primila na ruke kad sam došao na svijet, pa do onog nepoznatog prolaznika, koji će, kad mene budu nosili na neko groblje neki ljudi, skinuti kapu i prekrstiti se i zaželiti mi vječni mir i laku zemlju. Vječni mir! - kako je dobra i velika i lijepa ta želja! O, nepoznati dobri čovječe, blagodarim ti za tu želju tvoju! Živite i borite se kako najbolje umijete, molite se Bogu i volite svu prirodu, ali najviše ljubavi pažnje i saučešća ostavite za ljude, ubogu braću svoju, čiji je život nestalni pramen svijetla izmedju dvaju beskonačnosti.

Volite ljude, često im pomozite i uvijek ih požalite, jer su nam svi ljudi potrebni." (115)

"Doista, vi ste, braćo, na slobodu pozvani! Samo neka ta sloboda ne bude izlikom tijelu, nego - ljubavlju služite jedni drugima. Tà sav je Zakon ispunjen u jednoj jedinoj riječi, u ovoj: Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga!" (116) "ali ako vas Duh vodi, niste pod Zakonom."(117) Plod je pak Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota, vjernost, blagost, uzdržljivost. Protiv ovih nema zakona" (118)
"Ljubav je velikodušna, dobrostiva je ljubav /.../ ne pamti zlo; ne raduje se nepravdi, a raduje se istini; sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi. Ljubav nikad ne prestaje." (118) "Težite za ljubavlju, čeznite za darima Duha."(12o) "Gospodin je Duh. A gdje je Duh Gospodnji ondje je sloboda. Mi svi otkrivena lica odrazujemo slavu Gospodnju." (121)

Gospodine, daj da čovjek bude slobodan čovjek. Da bude odgovoran za ono što radi. Da radi s maštom i ljubavlju. Svojim ga Duhom oslobodi. Daj da zaželi dohvatiti korjen života drugoga čovjeka. Pomozi mu

prihvatiti patnju i oskudicu. Pomozi mu razumjeti svoju i tudju sudbinu. Pa da u tom Duhu bude drugom blizu. (122)

"Slobode ima samo ondje gdje se ljubi, i ljubavi samo tamo gdje ima slobode. Mi nismo slobodni od straha, ali slobodni smo od gospodstva straha. Vjera i pouzdanje rastu gdje se strah nadvlada i uspijevaju samo u slobodi. Krist nam pokazuje što je sloboda. On koji je bio slobodan, upotrijebio je svoju slobodu da se veže za sudbinu ljudi na ovoj zemlji. On se bavio 'ovom zemljom, ljudima i njihovom bijedom. Tko može tako /.../ taj je slobodan" (123)

Sloboda je veoma osebujna, neukrotiva i zahtjevna: "I tako, vaša sloboda, kad gubi okove, biva sama okov većoj slobodi." (124)

Duke Ellington kaže: "Uz slobodu za svoju zemlju želim i slobodu od mržnje, slobodu od straha, jer samo onaj može raditi za druge tko je slobodan od straha."(125)

Gospodine, čovjek želi biti slobodan za sebe i za tebe.
Kao Gospodin i čovjek bi htio biti slobodan.
Gospodin je Duh. I on hoće da čovjek bude slobodan.
Gospodine, ti si Duh slobode. Gospodine, daruj sebe čovjeku. I čovjek će biti slobodan.(126) "Duše slobode", koji "nas ropstva oslobadjaš." (127)

Sve se ovo rečeno odnosi na čovjekovu nutarnju slobodu.

Angelus Silesius pita i ujedno odgovara: "Što je nutarnja sloboda? Bez laskanja ti velim, to je Isusova volja u tvojoj duši".(128)

Još samo nekoliko stihova-varnica naših pjesnika opojenih težnjom i zanosom za slobodom zato jer je ona neotudjiva čovjekova svojina, pravo, težnja, san i radost:

"Orô gnijezdo vrh timora vije,
Jer slobode u ravnici nije".(129)

"Pred oltarom crkve i plemena,
čujem lelek đe gore prolama.
Treba služit česti /=časti/ i imenu! (13o)

"Na groblju će iznići cvijeće
za daleko neko pokoljenje!" (131)

"Ja domovinu imam; tek u srcu je nosim,
I brda joj i dol;
Gdje raj da ovaj prostrem, uzalud svijet prosim,
I... gutam svoju bol!
I sve što po njoj gazi, po mojem srcu pleše /.../
Slobode koji nema, taj o slobodi sanja,
Ah, ponajljepši san;
I moja žedna duša tom sânkom joj se klanja
I pozdravlja joj dan".(133)

"Domovino moja, tvoje sunce pada".(134)

"Dok golotrb seljak gine u tuđini,
Jer - slobodu prose našoj domovini!" (135)

"Dok zemlja naša ima samo groba
Za svaki trzaj hrvatskoga roba." (136)

"Jer roblje još smo, snijuć samo o slobodi." (137)

"Čujte me, čujte, djeco te naše zemlje! -
- Mi smo
Još puni mraka; jošte mi odnijeli nismo
Iz doma svog mrtvaca
Al ne bojte se! (138)

"Rekoše: "Vi ste uvijek bili roblje,
A povijest vaša nalik je na groblje." (139)

"Na domovini dvostruka je sjena /.../
Pod vedrim nebom slobodnog Pariza /.../
O Hrvatska, o moja domovino,
Ti moja bajko, ti moja davnino!
Ti porobljeni, oteti mi kraju!
Gle, jadni dezertêr ti daje dar,
Bogatiji no kraljevi ga daju,
I sav je ljubav, pobuna i žar.
Ja, skoro prosjak, duh slobode širim,
Pa ma i némo na svom grobu svijeću,
Ja néću, néću, da se smirim.
Ko svježi vjetar u sparinu pirim," (14o)

"Ali nikako i nikada
nema sreće bez slobode." (141)

Evo, samo još jedno takvo sijećanje i poruka iz naše domaće, stare hrvatske književnosti. Prepuno ljupkosti. Do udivljenja i klanjanja. Zanosni hvalospjev cijeni ljudske slobode. Za nju se sve žrtvuje. A na koncu i sam život. Jer nju je Bog čovjeku darovao.

"O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam Bog je dô
uzroče istini od naše sve slave,
uresu jedini od ove Dubrave,
sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi
ne mogu biti plata tvojoj čistoj lipoti." (142)

ZAKLJUČAK

Ishod ovog pisanja donosim u nekoliko rečenica. Osporen je navještaj Evandjelja. Bilten "Riječ Božja mene traži da udje pod krov moj" i članak u njemu "Prema novome čovjeku" izraz su vjere, dobronamjernosti, plemenitih i humanih namjera. Iz takvih je motiva i takvim je načinom ponudjen mladima.

Pojava biltena, njegov sadržaj i način njegove ponude sasvim su u skladu s ustavnim odredbama i Zakonom o tisku.

Reakcija članka "Emisarenje" na bilten, članak u njemu i njegovu ponudu ustavno uzeto ne bi bila u skladu s Ustavom; posebno ne s načelima "Povelje Ujedinjenih naroda" i "Medjunarodnog pakta o gradjanskim i političkim pravima." Ova dva posljednja dokumenta daju najširi opseg vjerskih čovjekovih prava i sloboda. Ustav ih već djelomično suzuje odnosno na pitanja ispovijedanja vjere. Poneke formulacije i pojmovi o njoj su u njemu takve da se oni mogu višeznačno tumačiti. Očevidan dokaz za to je i članak "Emisarenje", koji u praksi osporava i protivi se pojavnom načinu očitovanja vjere i djelovanja Crkve, pozivajući se pri tome na Ustav. To prouzrokuje zloupotrebe u stvarnoj svakidašnjoj životnoj praksi prema vjernicima u brojnim sektorima društva. To može imati loše posljedice za sve gradjane. Možda pravo to, ako ne nešto drugo, dovodi do toga da se razvija jedna veoma štetna, izazovna i diskriminirana praksa pojedinaca ili skupinica pripadnika služ-

benih društvenih struktura koji ustrajno ispoljavaju svoj otpor prema vjeri i vjernicima, religiji i religioznim gradjanima. To izgleda tako kao da ima neki "privatni ustav" koji želi silom ukinuti vjeru, religiju i vezu gradjana s njima. A on kao da ima jaču snagu od službenog ustava koji ipak načelno dopušta širi opseg vjerskih prava i sloboda od onoga "privatnog". Pita se: je li se ovaj "privatni ustav" slučajno ušuljao u život pojedinaca i pojedinih skupina društva ili je on planirano s nekom namjerom uveden u nj. Ali tako vješto ostvarivan da se gradjanima pričinja kao da je on u skladu s javnim Ustavom.

Odnos članka "Emisarenje" prema pojavi biltena u svoj širini njegovog dosega pokazuje jasno, prema mome uvjerenju, da on nije u matici napora onih sretnika koji se bore za demokratske, pravne i slobodarske principe čovjeka, društvati svijeta uopće. Time prava i slobode mnogih gradjana bivaju još uvijek samo san!

Citate koje sam navodio bilo iz Biblije bilo iz književnosti, posebno iz domaće poezije, navodio sam samo zato da se očituju stvaralački napori snovi i želje duhova humanosti i ljubavi prema čovjeku u svom zavičaju ili u tudjini koji su potaknuti i nadahnuti spoznajom veličine i cijene dostojanstva i vrijednosti ljudske osobe, čovjekovih neotudjivih prava i slobodâ. To je ujedno opomena i nama koji živimo danas da poštujemo i volimo čovjeka.

Pokušaji zastrašivanja i borbe pro-

tiv ispovijedanja vjere su nasilje i borba protiv religioznih gradjana i protiv čovjeka uopće. Ispovijedanje vjere spada u osnovna prava i slobode čovjeka. Zato je borba protiv vjeroispovijesti borba protiv čovjeka. A čovjek ima pravo na život i na obranu svoga života! Tko želi živjeti u slobodi, trebao bi poštivati prava i slobodu drugih i razvijati ih.

Tko god bilo kako obespravljuje gradjane u ljudskim pravima dovodi svoju perspektivu u pitanje. A službene strukture društva koje bi tolerirale takove stavove stvarale bi samima sebi suprotnosti koje u daljoj budućnosti mogu imati neželjene posljedice. Borba protiv vjere je šansa za vjeru i suprotnosti.

Uzmimo ovu pretpostavku, ne misleći konkretno ni na jednu državu. Ako je npr. jedna država po svojoj nacionalnoj strukturi višenacionalna. A dogodi se da je po koji od tih naroda u svojoj apsolutnoj većini vjernički narod. A medjutim postoji službena državna ideologija koja je normativna. Ako ta ideologija nosi u sebi i program osporavanja i protivljenja vjeri sve do njenog izumiranja, onda se dolazi do uvjerenja da se posredno kroz borbu protiv vjere vodi borba protiv naroda koji vjeruje.

U tom smislu bi se moglo pitati osporavatelje i protivnike vjere, vjeroispovijesti. Crkve ovu veoma važnu stvar: znaju li oni za to da se time bore protiv apsolutne većine [illegible] naroda? Je li u ovom slučaju borba protiv vjere živa i organizirana svijest? Ako je, misli li itko da je to čin protiv čovjeka i naroda. U tom smislu borba protiv vjere pos-

taje i društveni i nacionalni problem. Moglo bi se pitati: tko su inicijatori i izvršitelji protuvjerske djelatnosti, odakle su, kome i čemu služe?
Nijekanje bilo kome čovjeku bilo kojih od ljudskih prava i sloboda, vrijednosti i dostojanstva ljudske osobe trebalo bi shvatiti kao ugrožavanje i narušavanje cjelovitosti ljudske osobe. U tome treba štititi svakoga čovjeka, zajednicu i narod. Tim vrednotama treba dati univerzalno značenje. Kao što je za vjernika Bog misterij, za nj je i čovjek misterij. To je obaveza čovjeka da ljubi i respektira. Taj misterij čovjeka raste i dogadja se kroz mnoštvo dimenzija u jednoj jedincatoj i neponovljivoj osobi koja se zove čovjek. Cjelovitom misteriju ljudske osobe trebalo bi posvetiti mnogo, mnogo dobronamjernog napora.
Vjernikov svakidašnji život kao prostor događanja vjere sa svim zamahom imao bi odigravati u promicanju cjelovitosti ljudske osobe veoma značajnu ulogu. Vjernikovo antropološko polazište je Biblija, nauk Crkve i živa vjera sadašnjeg trenutka. U smislu promaknuća dostojanstva cjelovitosti ljudske osobe trebale bi vršiti zapaženiji utjecaj: antropološka teologija i filozofija, i druge humanističke i društvene znanosti, a da se nikako ne zaobiđe ni umjetnost u bilo kojoj od svojih vrsta. Time bi se njegovao postupno mentalitet ljudi, otkrivao smisao i prostor za veličinu cjelovitog otajstva ljudske osobe. Pomoći čovjeku da on raste u slobodi Duha u odgovornosti prema drugima i sebi, i da se ostvaruje u njemu misterij raznolikosti u jedinstvu svih darova koji su posijani u njemu radi njega i radi drugih.
I na kraju da se jasno izrazim: želim ostati u miru i trajnom vezu ljubavi prema piscu članka "Emisarenje" kao i prema skupinicama aktiva iz kojih je članak izrastao. U tom smislu izražavam prema njima dužno poštovanje. Volim ih i srdačno pozdravljam. I s njima sve studente i ostale mlade. To činim iz Duha slobode i ljubavi. Bilo bi mi veoma žao ako bi se u mome tekstu moglo gdje pročitati da je bilo tko i bilo kako povrijedjen. Želim da svi skupa različiti, sasvim različiti idemo smjelo u život kao djeca iste majke domovine i svega svijeta. Naša opredjeljenja i putevi u život mogu biti veoma različiti. Ali susretište ovdje u svijetu može biti svima jedno i zajedničko: čovjek s cjelovitim svojim otajstvom smisla, dostojanstva i vrijednosti, prava i slobodâ.

Zato ozaren općeljudskim i kršćanskim rumenilom optimizma s povjerenjem Duhu Božjem tiho vičem i nikome drugom nego samom sebi, sve ovo skupa, ipak, pišem.

Čovječe, Domovine moje i Svega svijeta,
Sunce slobode tvoje nek se visoko diže
Da nitko pred nikim nikada više
U strahu ne gmiže.

U dnu bića moga, negdje, duboko
U ljubavi i vjeri propupava nada:
Dogodit će se to jedanput
Kroz Smisao svega i ljubavi srcâ
Po Svjetlu svijeta.
Pa, bilo kada!

KRATICE

- Biblijski citati uzeti su uglavnom iz: Biblija, Stvarnost, HKD Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1968. A biblijske kratice prema istoj Bibliji, str. XII.
- PSHK Pet stoljeća hrvatske književnosti

BILJEŠKE

(1) Ovaj članak je uzet iz: VINKO KRALJEVIĆ, Prema novome čovjeku, u : Rijec Božja mene traži da udje pod krov moj, Zagreb, I. (198o) 1, str. /1/ - 15, ciklostilom. Navodjenje izvora iz njega prenosimo ovamo u bilješke. Tekst u osnovi ostaje nepromijenjen.
(2) Ova rečenica je dodana kasnije.
(3) Iv 14,6.
(4) Lk 11,12.
(5) Iv 8,52.
(6) Lk 5,5.
(7) Lk 1o,25.
(8) Lk 10,21-23.
(9) Mt 4,23-5,2. Lk 3,7-12.
(1o) Lk 1o,28.
(11) Lk 17,11-19.
(12) Mt 8-9; 2o.
(13) Lk 7,11-17.
(14) Mt 14; 15.
(15) Lk 19,12-25.
(16) Iv 11,45-48.
(17) Lk 17,5.
(18) Iv 6,14.
(19) Mt 16,16. Iv 2,20, 3o-31.
(2o) Lk 22,7o.
(21) Lk 11,2o.

(22) Mt 4,1-11. Lk 4,1-13.
(23) Iv 8,46.
(24) Iv 8,46.
(25) IV. euharistijska molitva.
(26) Iv 8,34.
(27) Iv 2,19-21.
(28) Iv 8,12.
(29) Lk 11,2o.
(3o) Lk, 5,23-24.
(31) Mt 27,27-5o.
(32) Lk 9,23-27.
(33) Lk 23,53-55.
(34) Lk 9,22.
(35) Mt 28.
(36) Lk 24,36-43.
(37) Iv 2o,17.
(38) Iv 14,2-3.
(39) Iv 17,24.
(4o) Iv 14,26.
(41) Iv 14,3.
(42) Iv 7,38.
(43) Iv 5,19-46.
(44) Iv 17,6.
(45) Iv 4,14-15.
(46) Iv 8,12.
(47) Iv 1,9-11.
(48) Iv 1,5.
(49) Iv 17,24.
(5o) Iv 17,24.
(51) Ovaj članak se uzima u cijelosti iz: Stojan NOVAKOVIĆ, Emisarenje "štitonnše božje riječi" po studentskom domu, u: Ilegalac, br. 26, Glasilo stanara studoma "S. Radić"-Zagreb, prosinac 198o, str. 5, četiri stupca teksta s karikaturom. Budući da je članak samo na jednoj stranici, zato tu str. u slijedećim citatima ne navodimo. Ovaj

članak je odgovor na bilten: Riječ Božja mene traži da udje pod krov moj, Zagreb, I. (1980)1, 4 , str. 34, urednik: Vinko Kraljević.

(52) Ovim člankom odgovaram (V.K.) na navedeni članak pod bilj. 51.: Stojana Novakovića.

(53) Iv 1,14.

(54) Mk 16,15.

(55) Usp. Lk 2,34.

(56) U daljnjem spominjanju ovog biltena upotrebljava se skraćenica: "Riječ Božja".

(57) KRALJEVIĆ, Riječ Božja /1/-15.

(58) Ibid., str. 18-33.

(59) NOVAKOVIĆ, v. bilj. 51.

(60) "Emisarenje" stavljam kao kraticu da ne navodim čitav dugi naslov Novakovićevog članka. U tekstu upotrebljavam prvu riječ kao skraćenicu članka, umjesto imena i prezimena njegovog pisca da i to pokaže da se pisanje odnosi na problem, a ne na osobu.

(61) Lk 4,14.

(62) Lk 4,18-19.

(63) Post 1,1.

(64) Post 1,26.27.

(65) Post 1,28

(66) Post 2,15.

(67) Iv 5,17.

(68) 1 Kor 4,12.

(69) 1 Sol 4,11-12.

(70) 2 Sol 3,8.1o.

(71) Izr 10,4.

(72) H. DŽUBRAN, Prorok, Zagreb /bez god. izd./, str. 21.

(73) S.S. KRANJČEVIĆ, Radniku, PSHK,

Zagreb 1964, str. 41.

(74) Usp. Post, 1.

(75) Usp. Mt 11,29

(76) Usp. Iz 42,3-4.

(77) Usp. Post 1,26.

(78) Ustav SFRJ, VI. izdanje, Zagreb 1980.

(79) Usp. član 174.

(80) Mk 16,15.

(81) Usp. Ustav, član 174.

(81') Usp. V. TRUHLAR, Lessico di Spiritualità, Brescia 1973, str. 98.

(82) Ustav, član 166.

(83) Ibid., član 165.

(83') Mt 4,1o

(84) Službeni list FNRJ, 9. studenoga 196. br. 46, str. 814.

(85) Ibid., str. 815.

(86) Kao primjer za ovo dovoljno je usporediti neke knjige, dnevni tisak, posebno onaj prvih mjeseci ove godine.

(87) Lk 21, 12-14.

(88) Rim 8,35-37.

(89) I. PERIĆ, Povijesna čitanka, za IV. raz. gimn. II. izd., Zagreb 1975, str. 132, 133.

(90) Opća deklaracija o pravima čovjeka, Izdanje Ujedinjenih nacija, Serbo-Croato, Printed in U.S.A./ bez god. izd./ Tekst pisan latinicom u ekavici, a ovdje je on donešen u ijekavici.

(91) Službeni list SFRJ XXVII. (1971) br. 7. Beograd, četvrtak, 4. veljače 1971.

(92) M. KRLEŽA, Bitka kod Bistrice Lesne, PSHK, sv. II., Zagreb, 1963, str.1.

(93) Post, 4,6-7.

(93') P.P. NJEGOŠ, Gorski vijenac, Zagreb

Zagreb 1963, stihovi 1155-1156.
(94) Usp. Ustav SFRJ, VI. izd. Zagreb 198o, str. 2, čl. 398-4o3).
(95) K. MARKS - F. ENGELS, Komunistički manifest, Zagreb, 1977, str. 6o.
(96) Ibid., str. 61.
(97) Izl 20,13.
(98) Lk 10,27.
(99) S. S. KRANJEČEVIĆ, Misao svijeta, PSHK, Zagreb 1964, str. 13o.
(100) Umjesto ovog rednog broja bilješke u tekstu stoji bilj. pod brojem 114: Usp. AAS 58 (1966) 929 - hrvatski Dok 33.
(101) Papa Ivan Pavao II, Redmeptor honinis-Otkupitelj čovjeka, Zagreb 198o, str. 52-53.
(102) AKSA, Br. 52(555)8o. 30. XI, Prilog str.1-7
(103) Ibid., str. 1.
(1o4) Usp. Post 1,27.
(105) AKSA, Ibid. str. 3.
(106) Usp. Ustav SFRJ, član 153
(107) AKSA, Ibid., str. 4.
(108) Ibid., str. 5.
(109) Iv 8,36.
(110) 2 Kor 3,17.
(111) AKSA, Ibid. 6-7.
(112) DŽUBRAN, Prorok, 11.
(113) V. NAZOR, Radost, PSHK, sv. I., Zagreb 1954, str. 3o7.
(114) A. BARAC, Jugoslavenska književnost, Zagreb 1954, str. 3o7.
(115) I. ANDRIĆ, Ex Ponto, Zagreb 1918, str. 47, 48-49
(116) Gal, 5,13-14.
(117) Gal 5,18.
(118) Gal 5,22-23.

(119) 1 Kor 13, 4-8.
(12o) 1 Kor 14,1.
(121) Usp. 2 Kor 3.
(122) Usp. S. Weil, u: J. ZINK, Kako danas moliti, Zagreb 1975., str. 60.
(123) ZINKK, 2oo.
(124) DŽUBRAN, 4o.
(125) ZINK, 2oo.
(126) Usp. ZINK, 2o1.
(127) ZINK, 263.
(128) ID., 2o2.
(129) I. MAŽURANIĆ, Smrt Smail-age Čengijića, Zagreb, 1974, stihovi 344-345.
(13o) P. P. NJEGOŠ, Gorski vijenac, Zagreb 19 stihovi 655-657.
(131) Ibid., stihovi 661-662.
(132)
(133) S.S. KRANJČEVIĆ, Moj dom, PSHK, Zagreb 1964, str. 148, 149.
(134) A. G. MATOŠ, Stara pjesma, PSHK, sv. I., Zagreb 1967, str. 81.
(135) ID., Mòra, ibid. str. 9o.
(136) ID., Iseljenik, ibid. str. 1o3.
(137) T. UJEVIĆ, Hrvatskim mučenicima, PSHK, sv. I., Zagreb 197o, str. 69.
(138) V. NAZOR, Radost, PSHK, sv. I., Zagreb 1965, str. 277.
(139) ID., Hrvatski kraljevi, PSHK, sv. I., Zagreb, str. 89.
(14o) D. CESARIĆ, Trubač sa Seine, PSHK, Zagreb 1976, str. 97, 98.
(141) N. MILIČEVIĆ, Sloboda, u: Z. BALOG, Zlatna knjiga svjetske poezije za djecu, Zagreb 1975, str. 5o2.
(142) I. GUNDULIĆ, Dubravka, PSHK, sv. I., Zagreb 1965, str. 144.

Likovna oprema: Ž. Š.

Odgovara: Vinko Kraljević, Omiška lo, Zagreb.
Umnoženo ciklostilom isključivo za privatnu upotrebu, Omiška lo, Zagreb, 1981.

S A D R Ž A J

Uvodna riječ 3
Prema novom čovjeku 5
Emisarenje "štitonoše božje riječi" po studentskom domu 18
Za prava, slobodu i novoga čovjeka . 24
Zaključak 75
Kratice 80
Bilješke 80